

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Tämä on merkinä teille”

Jouluevankeliumin käänös viitotulla puheella

Elisa Kärkkäinen

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus (240 op)

5 / 2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Elisa Kärkkäinen	Sivumäärä 44 ja 9 liitesivua
Työn nimi ”Tämä on merkinä teille” Jouluevankeliumin käännös viitotulla puheella	
Ohjaava(t) opettaja(t) Tytti Koslonen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallitus, Riitta Kuusi	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistyö, jonka tuotteena syntyi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon käyttöön viitotun puheen käännös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan. Käännöksen taltiointi toteutettiin siten, että puhuttu sekä viitottu teksti ovat havaittavissa samanaikaisesti. Videotallenne julkaistaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivulla.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa lisää viitotulle puheelle käännettyä materiaalia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon käyttöön. Kirkollisista teksteistä tuotettujen viitotun puheen käännösten lukumäärä on vähäinen, joten tämä työ on osaltaan kasvattamassa materiaalien määrää. Jouluevankeliumista työstetty käännös on ensimmäinen Raamatun kertomuksesta toteutettu kirkon sivulla julkaistava viitotun puheen käännös.</p> <p>Opinnäytetyön käännösprosessissa sovellettiin kommunikatiivista käännösteoriaa. Työvaiheiden aikana keskiössä oli viitotun puheen suositusten noudattaminen hengellisessä käännöksessä. Viitotun puheen suositusten suoranainen noudattaminen vaikutti käännöksen rakenteeseen sekä käännettävän kertomuksen tunnelmaan. Tämän seurauksena päädyttiin tarkastelemaan, kuinka viittomakielelle ominaisten elementtien käyttö sopii viitotulla puheella tuotetun kirkollisen tekstin kääntämiseen. Käännösprosessin aikana oli merkittävää havaita, kuinka viittomakielisten elementtien käyttäminen välittää kokonaisvaltaisemmin käännettävän tekstin keskeistä sanomaa.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on suunnattu viitotun puheen käyttäjille, tulkeille, tulkkausalan opiskelijoille sekä viitotusta puheesta tai hengellisten tekstien kääntämisestä kiinnostuneille henkilöille.</p>	
Asiasanat viitottu puhe, evankeliumi, raamatunkertomukset, käännökset, kirkko	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Interpreting and Linguistic Accessibility

ABSTRACT

Author Elisa Kärkkäinen	Number of Pages 44 & 9 p. app.
Title "And this will be a sign for you" Annunciation to the shepherds translated into signed speech	
Supervisor(s) Tytti Koslonen	
Subscriber and/or Mentor Church Council of Evangelical Lutheran Church of Finland, Riitta Kuusi	
Abstract <p>The purpose of this functional thesis was to create a translation of Annunciation to the shepherds according to the Gospel of Luke in to signed speech. Documented product can be found from the internet page of the Evangelical Lutheran Church of Finland. Speech and signs are shown simultaneously in the documented translation.</p> <p>The object was to create more material produced in signed speech for the use for Evangelical Lutheran Church of Finland. The quantity of church texts translated in signed speech is low, so the purpose of this thesis is grow the amount of material produced in signed speech. The translation of the Annunciation to the shepherds in to signed speech is the first translated biblical account to be published in the internet page of the Evangelical Lutheran Church of Finland.</p> <p>Communicative translation theory was adapted during the translation process. During the working stages following the recommendations of signed speech were essential. Strict following of the recommendations of signed speech had an impact on the final product. As a result, the usage of the elements used in Finnish Sign Language matching with the translation of the church text produced in signed speech were observed. Using the elements of Finnish Sign Language transmits the atmosphere of the Annunciation to the shepherds more comprehensively than strictly following the recommendations of signed speech.</p> <p>This thesis is targeted to those who use signed speech as a communication method, interpreters, students who study Finnish Sign Language and those who are interested in signed speech or translating biblical texts.</p>	
Keywords signed speech, gospel, Bible stories, translations, church	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VIITOTTU PUHE JA KÄYTTÄJIEN KIRJO	7
2.1 Viitottu puhe	8
2.2 Huonokuuloiset	10
2.3 Kuuroutuneet	11
2.4 Sisäkorvaistutteen käyttäjät	12
3 KÄÄNTÄMINEN	13
3.1 Kommunikatiivinen käännösteoria	14
3.2 Hengelliset käännökset	16
4 KÄÄNNÖSPROSESSIN KUVAUS	18
4.1 Analyysivaihe	19
4.2 Siirtovaihe	21
4.3 Muotoilu eli synteesi	22
4.4 Produktin tallennus	24
5 KÄÄNNÖSRATKAISUT	25
5.1 Viitotun puheen suositusten käytettävyys	26
5.2 Viittomavalinnat	27
5.3 Viittomakielisten elementtien näkyvyys	32
6 POHDINTA	37
LÄHTEET	41
LIITTEET	45
Liite 1: Jouluevankeliumin glossit	45
Liite 2: Viitotun puheen työryhmän suositus	51

1 JOHDANTO

Kirkko elää ja toimii nopeasti muuttavassa maailmassa, jolloin toimintaympäristön muutokset tulee tuntee ja samanaikaisesti pysyä uskollisena omalle tehtävälleen. Muuttuva maailma haastaa etsimään uusia kanavia sekä foorumeita kirkon keskeisen sanoman välittämiseksi. Kirkon väyliä viestiä sekä keskeisen sanoman välittämistä muokkaa myös teknologian kehittyminen. Sanomaa pyritään välittämään ennakkoluulottomasti sekä vuorovaikutteisesti uusien viestinnän välineiden kautta. Nykyään yhä useammin mediat toimivat ihmisen sekä kirkon välisenä kohtaamispaikkana. Toimivan viestinnän suunnittelussa tulee huomioida ihmisten ja yhteisöjen erilaiset odotukset sekä tarpeet. (Kirkkohallitus 2014.)

Opinnäytetyöni tilaajataho on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallitus ja työelämäohjaajani kuurojen pappi Riitta Kuusi. Ajatus tuottaa viitotun puheen käänös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan syntyi Riitta Kuusen ehdotuksesta. Tartuin tähän tilaisuuteen, sillä jouluevankeliumi on minulle tekstinä tuttu ja se on yksi keskeisimmistä Raamatun kertomuksista. Jouluevankeliumista tuotettu käänös on ensimmäinen Raamatun kertomuksesta toteutettu viitotun puheen käänös, joka julkaistaan kirkon verkkosivulla tämän kirjallisen osuuden julkaisemisen jälkeen. Aiempia kirkon sivulla nähtävillä olevia viitotun puheen käänöksiä on tehty jumalanpalveluksen osista sekä kirkkokäsikirjan teksteistä. Kaikki nämä käänökset ovat syntyneet opinnäytetöiden tuotteina. (Kirkkohallitus 2018a.)

Suomen evankelis-luterilainen kirkko pyrkii pitämään verkkosivunsa saavutettavina. Verkon kautta tapahtuva tiedonsaanti on turvattava kuulo- tai näkökyvystä, motorisista tai muista rajoitteista huolimatta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012, 20.) Opinnäytetyöni produkti eli työstämäni käänös on osaltaan toteuttamassa kirkon omia tavoitteita saavutettavuuden näkökulmasta. Viitotulla puheella tuotettujen materiaalien kautta tehdään kielellinen saavutettavuus sekä tiedon saanti verkon kautta mahdolliseksi henkilöille, jotka käyttävät kommunikaatiomenetelmään viitottua puhetta.

Saavutettavuuden tarkoituksena on edistää ja tukea yhdenvertaisuutta. Osallisuuden tukemiseksi kirkon sanomasta sekä toiminnasta pyritään tekemään ymmärrettävää sekä eri aistien kautta saavutettavaa. Saavutettavuus näkyy esteiden poistamisena ja kaikille halutaan tarjota mahdollisuus esteettömään liikkumiseen, saavutettavaan viestintään, kommunikointiin sekä ymmärtämiseen. Myös asenteellisten esteiden poistaminen lisää osallisuutta kirkon yhteyteen. Kirkko on avoin kaikille ihmisille ja pyrkii toimintansa kautta takaamaan kaikille mahdollisuuden tiedon saantiin, yhteyden kokemiseen sekä seurakunnassa toimimiseen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012, 12.)

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy aina jokin tuote (Vilkkä & Airaksinen 2004, 51). Opinnäytetyöni tuote on viitotulla puheella tuotettu käännös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan (Luuk. 2:1-20). Opinnäytetyöni nimi ”Tämä on merkinä teille” on lainaus jouluevankeliumin kohdasta, jossa enkeli on tullut kertomaan paimenille Jeesus-lapsen syntymästä (Luuk. 2:12).

Tässä kirjallisessa osuudessa raportoin toiminnallisessa opinnäytetyössä käyttämiäni menetelmiä sekä tietoperustaa (Vilkkä & Airaksinen 2004, 51). Tehtävän tutkimuksen aiheesta riippuen voidaan tutkimuksen teoreettinen perusta muodostaa monella tapaa (Vilkkä 2005, 24). Pohjustan tekemääni kehittämistyötä avaamalla työhöni liittyvät keskeiset käsitteet, kuten viitotun puheen, sen käyttäjäryhmät sekä käännöksen työstössä hyödyntämäni kommunikatiivisen käännösteorian. Lisäksi käsittelen hengellisiä käännöksiä alaluvussa 3.3. Teoriaosuuden jälkeen avaan toiminnallisen opinnäytetyön prosessia eli viitotulla puheella tuotetun jouluevankeliumin käännösprosessin etenemistä kommunikatiivisen käännösteorian vaiheiden mukaisesti. Luvussa 5. Käännösratkaisut, käsittelen käännösprosessiani liittyen viitotun puheen suositusten käytettävyyteen, kuvaan käännökseeni valikoituneita käännösvastineita eli viittomavalintoja sekä avaan viittomakielisten elementtien näkyvyyttä viitotulle puheelle käännettyssä Raamatun tekstissä.

Viitottua puhetta, sille tyypillisiä elementtejä sekä sen variaatioita on tutkittu vähän, jolloin viitotun puheen tutkimukselle on erityistä tarvetta (Fast & Kalela 2006, 11). Opinnäytetyöni tavoitteena oli lisätä kirkon verkkosivuilla nähtävillä olevien viitotulla

puheella tuotettujen hengellisten materiaalien määrää. Opinnäytetyöni käänösprosessin aikana pohdin viitotun puheen käytöstä laadittujen suositusten noudattamista sekä viittomakielelle ominaisten elementtien käytettävyyttä viitotulla puheella tuotetussa hengellisessä tekstissä. Tämä opinnäytetyö on suunnattu viitotun puheen käyttäjille, tulkeille, tulkkiopiskelijoille sekä viitotusta puheesta tai hengellisten käänöksien työstöstä kiinnostuneille lukijoille.

2 VIITOTTU PUHE JA KÄYTTÄJIEN KIRJO

Viitottu puhe on huulilतालukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, jonka perustana toimii jokin puhuttu kieli sekä sen rakenteet (Laurén 2006, 215). Viitotusta puheesta voidaan käyttää myös termiä viitottu suomi. Kyseinen termi on 1980-luvun jälkeen kuitenkin mukautunut viitotuksi puheeksi. (Fast & Kalela 2006, 8.) Vakiintumisen myötä käytän tässä kirjallisessa osuudessa termiä viitottu puhe. Kyseinen termi kuvaa hyvin opinnäytetyöni produktina syntyneitä käännöksiä sekä sen toteuttamistapaa. Työstämässäni jouluevankeliumin käänöksessä puhuttu sekä viitottu teksti on tuotettu samanaikaisesti.

Kommunikaatiomenetelmänä viitottua puhetta käyttävät tavanomaisesti huonokuuloiset sekä kuuroutuneet henkilöt (Laurén 2006, 215). Kolmas keskeinen viitotun puheen käyttäjäryhmä on sisäkorvaistutteen käyttäjät, joille tyypillisimpiä kommunikaatiomenetelmiä ovat viitottu puhe, huulilतालuku sekä kirjoitus (mt, 202). Teoriaosuutta rajatakseni, syvennyn tässä luvussa kertomaan tarkemmin kolmesta edellä mainituista viitotun puheen käyttäjäryhmästä sekä heidän kommunikaationsa moninaisuudesta.

Viitotusta puheesta puhetta tukevana tai korvaavana menetelmänä eivät hyödy ainoastaan huonokuuloiset, kuuroutuneet tai sisäkorvaistutteen käyttäjät, vaan viitotulla puheella kommunikoivien käyttäjäkunta on kirjava (Fast & Kalela 2006, 8). Viitottua puhetta hyödynnetään muun muassa kuurojen lasten puheterapeuttisessa kuntoutuksessa sekä osittain kuurojen kouluissa opetuksessa (Stolt 2005, 166). Lisäksi kuurosokeat voivat käyttää viitottua puhetta kommunikaatiomenetelmänä

(Lahtinen 2006, 189-190). Viitottu puhe sopii kielen oppimisen, opetuksen menetelmäksi sekä kommunikaatiomenetelmäksi myös kehitysvammaisille, afaatikoille, puhevammaisille henkilöille sekä henkilöille, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Viitotun puheen käyttö ei siis rajoitu minkään tietyn marginaaliryhmän keskuuteen, vaan kyseessä on useiden henkilöiden arkipäiväinen vuorovaikutuksen keino, jonka käyttäjäkunta laajenee jatkuvasti. (Fast & Kalela 2006, 7-12.)

2.1 Viitottu puhe

Viitottu puhe on kommunikoinnin menetelmä, jossa puhuttua viestiä tuetaan viittomilla (Hytönen & Rissanen 2006, 24). Välitettävä viesti voidaan puhua ääneen samanaikaisesti viittomia tuottaen tai ainoastaan artikuloida suomenkielinen sanahahmo äänettömästi selkeää huuliota hyödyntäen (Laurén 2006, 215-216). Viitottu puhe ei siis itsessään ole kieli, vaan kommunikaatiomenetelmä, johon on otettu mukaan elementtejä sekä vaikutteita kahdesta eri kielestä (Laurén 2006, 219; Takala 2016, 43).

Viitottu puhe perustuu viittomien sekä suomenkielisen puheen tai huulion samanaikaiseen tuottamiseen. Viitotulla puheella tuotetun viestin vastaanottamista helpottaa rauhallinen puherytmi sekä viittomien selkeä tuottaminen. Puheen ohella tapahtuva viittomien tuottaminen näkyy tavallisesti puherytmin hidastumisena, jolloin viestin vastaanottaminen on helpompaa. Merkittävä tekijä viitotussa puheessa on selkeä huulio sekä sanojen artikuloiminen siten, että sanojen loppupäätteet näkyvät huuliossa. Huonokuuloiset sekä kuuroutuneet henkilöt turvautuvat viestin vastaanottamisessa enemmän huulion seuraamiseen kuin tuotettujen viittomien. (Laurén 2006, 215-216.)

Viitotussa puheessa tulee säilyttää selkeä puheen rytmi, jolloin lauseet ja virkkeet on helpompi erottaa toisistaan. Viittomia on mahdollista jättää pois, mutta huulion ja viittomien tulee kuitenkin olla yhdenmukaiset ja esiintyä samassa rytmissä. (Laurén 2006, 220.) Koska viitottu puhe on puheesta sekä viittomista rakentuva kommunikaatiomenetelmä, on se kielimuodoltaan puhuttua sekä viitottua. Kielimuodolla tarkoitetaan henkilöltä toiselle välitetyn viestin muotoa, joka voi olla puhuttu, kirjoitettu tai viitottu. Viitottu kielimuoto voi olla vahvasti sidoksissa

kirjoitettuun tai puhuttuun kieleen, jolloin viittomien käyttö perustuu toisen kielimuodon toistamiseen visuaalisessa muodossa. Viitottu puhe on yksi esimerkki edellä mainitusta ilmiöstä. (Rissanen 2006, 27.)

Viitottu puhe voi toimia henkilön ensisijaisena tiedonsaannin menetelmänä tai jonkin toisen menetelmän tukena. Esimerkiksi kuulolaitteen tai induktiosilmukan kautta kuultua ääntä voi tukea viitotun puheen käytöllä. (Lahtinen 2006, 189.) Kovassa melussa kuulolaitteen käyttäjän voi olla haastavaa vastaanottaa viestejä kuulonsa varaisesti, jolloin kommunikaatiomenetelmä vaihdetaan viitottuun puheeseen (Fast & Kalela 2006, 6).

Viitotussa puheessa käytettävät viittomat on lainattu suomalaisesta viittomakielestä (Hytönen & Rissanen 2006, 24). Viittomakielessä viittomat koostuvat viidestä rakennetyypistä, joita ovat käsimuoto, liike, paikka, orientaatio sekä non-manuaaliset elementit. Käsimuodolla kuvataan sormien asentoa viittoman aikana. Paikalla tarkoitetaan viittojan edessä tai viittojan keholla olevaa tilaa, jossa käsi sijaitsee. Liikkeellä kuvataan käden tekemää liikettä viittoman aikana ja orientaatio kuvastaa kämmenen sekä sormien suuntaa. (Jantunen 2003, 28.) Non-manuaalisilla tai toiselta nimitykseltään ei-kielellisillä elementeillä tarkoitetaan viittomiin kuuluvia suun liikkeitä sekä viittomista elävöittäviä ilmaisukeinoja, kuten ilmeitä, katseen kohdistamista sekä pään liikkeitä ja asentoja (Jantunen 2003, 28; Paunu 1992, 51).

Viittomakieli perustuu kolmiulotteiseen tilaan luotuun kanavaan, jonka avulla viittoja kuvaa kerronnan kohteita eri tavalla kuin puhutussa kielessä (Jantunen 2003, 14). Viittomakielessä viestit tuotetaan käsillä sekä vartalolla ja vastaanotetaan näköaistin kautta (mt, 21). Viitotussa puheessa voidaan hyödyntää viittomakielelle ominaisia elementtejä kuten paikannusta, roolinvaihtoa sekä katseenkäyttöä (Laurén 2006, 217-218). Paikantamisen avulla viittoja voi edessään olevaan kolmiulotteiseen tilaan luoda paikat kerronnan kohteille. Kerronnan edetessä viittoja voi palata paikannettuun kohteeseen osoittamalla sitä katseellaan tai kädellään. (Jäntti 2005, 26.) Roolinvaihdolla tarkoitetaan, että viittojan on mahdollista ottaa kuvailemansa hahmon rooli. Viittoja voi näkökulmaa vaihtamalla kuvata hahmon ajatuksia, tunteita sekä sanomisia. (mt, 30.)

Viitotun puheen käytöstä on tehty suositukset vuonna 2001 alkaneen Viitotun puheen etäopetusprojektin Vipen myötä. Projektin ja sen myötä syntyneiden suositusten tavoitteena oli viitotun puheen kehittäminen. Lähtökohta suositusten sekä projektin toteuttamiselle oli, että havaittiin aikuisten kuuroutuneiden kommunikointitaitojen puute. Taitojen uupumisen seuraukset näkyvät yhteiskunnallisena sekä sosiaalisena syrjäytymisenä. Projektin aikana viitottua puhetta opetettiin kuuroutuneille ja huonokuuloisille henkilöille sekä heidän läheisilleen. Lisäksi pyrkimyksenä oli kehittää viitottua puhetta sekä kirjata suosituksia siitä, kuinka viitottua puhetta tulisi tuottaa. (Kouri 2005.) Viitotun puheen suositukset löytyvät liitteestä 2. Suosituksia sekä niiden vaikutusta viitotulla puheella tuotetun jouluevankeliumin käännökseen käsittelen alaluvussa 5.1 Viitotun puheen suositusten käytettävyys.

2.2 Huonokuuloiset

Huonokuuloiseksi määritellään henkilö, jolla on jonkin asteinen kuulonalenema. Huonokuuloinen henkilö pystyy vastaanottamaan puhetta kuulonsa varaisesti, mikäli vallitseva ääniympäristö on rauhallinen tai käytettävissä on äänentoisto- tai äänensiirtolaitteisto. Monet huonokuuloiset hyötyvät huulitaluvusta tilanteissa, joissa kuulokoje tai muut kuulemisen apuvälineet eivät vahvista kuultua viestiä riittävästi. (Laurén 2006, 199-201.)

Huuliolukutaito tukee välitetyn viestin ymmärtämistä. Huulioluvussa on kyse kuulonvaraisesti saadun informaation täydentämisestä tai korvaamisesta suun ja kielen liikkeiden, ilmeiden tai eleiden seuraamisella. Huonokuuloiselle henkilölle huulitaluku tukee auditiivisen viestin ymmärrettävyyttä sekä vastaanottoa. Huulion tulkitsemista sekä välitetyn viestin vastaanottamista helpottaa, että puhuja artikuloi puheensa tavallisella nopeudella, selkeästi ja pyrkii pitämään päänsä paikallaan. Pään liikuttaminen ja näin ollen liikkuvan huulion hahmottaminen on haastavaa. (Takala 2016, 51-52.)

Huonokuuloinen henkilö saattaa käyttää kuulemisen tukena kuulokojetta tai pärjätä ilman kuulonapuvälineitä. Kuulokojeesta saatu hyöty riippuu kuulovamman vaikeusasteesta, laadusta sekä vallitsevasta ääniympäristöstä. (Laurén 2006, 199.) Kuulokoje on kuulemisen apuväline, joka auttaa hyödyntämään jäljellä olevaa kuuloa.

Kuulokojeen käyttö ei kuitenkaan tee käyttäjästä normaalkuuloista, mutta sen avulla arkielämässä toimiminen helpottuu. (Kuuloliitto ry 2018a.)

Kuulovaurioiden katsotaan olevan kasvussa ikähaitarin molemmista päistä. Näin ollen huonokuuloisuutta tai kuulon vaurioita esiintyy myös nuorien keskuudessa. Arvioiden mukaan Suomessa on noin 750 000 henkilöä, joilla on jonkinasteinen kuulonalenema. Suomessa on noin 70 000 henkilöä, jotka käyttävät kuulokojetta säännöllisesti ja noin 300 000 kuulonalenemasta kärsivää henkilöä, jotka voisivat hyötyä kuulokojeen käytöstä. (Kuuloliitto ry, 2018b.)

2.3 Kuuroutuneet

Kuuroutunut on henkilö, joka on menettänyt kuulonsa puheen oppimisen jälkeen ja joka useimmiten käyttää puheen tukena jotakin tukimenetelmää, esimerkiksi viitottua puhetta tai tekstitulkkausta (Kuuloliitto ry, 2018c). Kuuroutunut henkilö on kuulonsa avulla oppinut puhekielen ja kommunikoidessaan pystyy yleensä itse tuottamaan selkeää sekä ymmärrettävää puhetta (Laurén 2006, 200).

Kuuroutuneella henkilöllä puheen artikulaatiossa voi tapahtua muutoksia, sillä he eivät kuule omaa puhettaan tai saa palautetta oman puheensa selkeydestä kuulonsa varaisesti. Kuuroutuneen henkilön puheen äänenvoimakkuus voi olla vallitsevaan ääniympäristöön sopimaton, jolloin tuotettu ääni on joko liian voimakas tai hiljainen. Kuuroutuminen ei itsessään vaikuta kykyyn tuottaa puhetta, mutta puheen vastaanottaminen voi olla haastavaa tai mahdotonta. Kuuroutuneet voivat hyötyä kuulokojeen, sisäkorvaistutteen tai vibraatiolaitteen käytöstä. Vibraatiolaitteen toiminta perustuu siihen, että laite muuntaa äänet iholla tuntuiksi värähtelyiksi. (Laurén 2006, 200.)

Koska kuuroutuneella henkilöllä kuulonjäänteet ovat yleensä vähäiset, on kuulonvaraisesti puheen vastaanottaminen haasteellista. Kuitenkin jäljellä olevan kuulon tai kuulonapuvälineiden avulla kuuroutunut henkilö saattaa aistia ympäristöstä kuuluvia ääniä tai havaita jonkun puhuvan, vaikka ei saisi puhutuista sanoista selvää.

Vähäinenkin kuulonjäännö on hyödyksi huulitaluvussa, mikäli kuuroutunut henkilö pystyy erottamaan puheen rytmiikan. (Laurén 2006, 201.)

Kuuroutuneen henkilön kommunikaation perustana on oman artikulaation lisäksi huulitaluku. Monet kuuroutuneet ovat myös opiskelleet viitottua puhetta, mutta sen käyttöönotto arkielämässä on vähäistä. Tämä johtuu siitä, että kuuroutuneen henkilön lähipiiri ei yleensä opettele viittomaan, sillä uuden kommunikaatiomenetelmän harjoittelu sekä käyttäminen vie aikaa ja omaisia voi olla haastavaa saada mukaan kursseille. Usein myös viittomaan oppineet kuuroutuneet kommunikoivat ainoastaan puheella, sillä viittomien ja puheen tuottaminen samanaikaisesti saatetaan kokea hitaana tai kuuroutuneen henkilön viittomataito on puutteellinen. (Laurén 2006, 201-202.)

2.4 Sisäkorvaistutteen käyttäjät

Sisäkorvaistute tai toiselta nimeltään sisäkorvaimplanti on syntymästään kuuroille, myöhemmällä iällä kuuroutuneille tai vaikeasti kuulovammaisille henkilöille suunnattu kuulonapuväline. Sisäkorvaistutteen käyttöön päädytään tyypillisesti silloin, kun tavallisesta kuulokojeesta saatu apu ei ole riittävä. Sisäkorvaistute on elektorinen kuulonapuväline, jonka tehtävänä on välittää ääni sähköisenä ärsykkeenä sisäkorvassa sijaitsevan simpukan kuulohermon säikeisiin. (Seitsonen, Kurki & Hakala 2016, 74-75.) Sisäkorvaistutteen toimintaperiaate on sama kuin muissakin kuulokojeissa. Kuulonapuvälineiden tehtävänä on vahvistaa ympäristössä vallitsevia ääniä. (Laurén 2006, 200-201.)

Sisäkorvaistute asennetaan leikkauksella. Leikkaus on yksi vaihtoehto muun muassa sellaisille lapsille, joilla on vaikea- tai erittäin vaikea-asteinen kuulovamma. (Sume 2016, 101.) Lapselle sisäkorvaistutteen asentamisesta saadaan suurin hyöty silloin, kun leikkaus tapahtuu ennen kielenoppimisen herkkyyssikää (Kuuloavain 2018a). Herkkyyyskausi kielenoppimiselle sijoittuu 0-3,5 vuoden ikään (Satakieli-ohjelma 2013, 7). Sisäkorvaistutteen käyttöön sitoutuminen sekä sisäkorvaistutteen antaman kuuloinformaation varhainen vastaanottaminen ehkäisee mahdollista puutteellisen kuulon aiheuttamaa puheen kehityksen viivettä (Kuuloavain 2018a).

Sisäkorvaistutteella ei voi saavuttaa normaalia kuuloa, mutta se mahdollistaa puheenoppimisen sekä puheella kommunikoimisen (Kuuloavain 2018b).

Yksi kommunikaatiomenetelmä sellaisille lapsille, joilla on käytössään sisäkorvaistute on viitottu puhe. Perheet opettelevat viittomia kommunikoinnin tueksi, erityisesti niitä tilanteita ja ympäristöjä varten, joissa sisäkorvaistutteen käyttäminen ei ole mahdollista. Näitä ympäristöjä ovat esimerkiksi sauna ja uiminen. (Takala 2016, 43.) Tilanteissa ja ympäristöissä, joissa sisäkorvaistutetta ei voida käyttää, on istutteen käyttäjän kuulo samanlainen kuin ennen istutteen saantia (Lauren 2006, 200-201).

Aikuisiällä sisäkorvaistutteen käyttöönottoon päätyneet ovat tyypillisesti kuuroutuneita tai vaikeasti huonokuuloisia henkilöitä (Laurén 2006, 200). Suomessa valtaosa sisäkorvaistuteleikkauksista tehdään aikuisille. Vuoden 2017 loppuun mennessä Suomessa sisäkorvaistuteleikkauksia on arvioiden mukaan tehty noin parituhatta. (Kuuloliitto ry 2018d.)

3 KÄÄNTÄMINEN

Elämme kansainvälistyvässä maailmassa, jossa kielitaitojen sekä kääntämisen merkitys korostuu jatkuvasti. Kielirajojen yli tapahtuva viestintä on ikivanhaa toimintaa, joka on ensin alkanut suullisena rajojen ylityksenä ja myöhemmin kirjoitustaidon synnyttyä myös kirjallisena. (Ingo 1990, 11.) Kääntäjät ovat luoneet kirjakieliä, kirjoitustapoja sekä sanastoja, jotka ovat mahdollistaneet tiedon, taidon sekä taiteen ja tieteen välittämisen kielestä ja kulttuurista toiseen. Kääntäjät sekä kääntäminen ovat läsnä jokapäiväisessä elämässämme, sillä muun muassa viestintävälineiden seuraaminen olisi mahdotonta ilman kääntäjien panosta. (Saksa 2004, 9.)

Tyypillisesti kääntäminen tapahtuu vähintään kahden eri kielen ja kulttuurin välillä (Saksa 2004, 10). Huonokuuloiset, kuuroutuneet sekä sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt ovat kielellisesti sekä kulttuurisellisesti suomenkielisiä tai suomenruotsalaisia, jolloin viestintä tapahtuu yhden kielen sisällä, mutta eri

viestinnän muodoilla. Välitettävä viesti tulee siis muuntaa visuaaliseen muotoon, esimerkiksi tekstiksi, selkeäksi huulioksi tai viittomiksi. (Laurén 2006, 199.)

Opinnäytetyöni produktina toteutin viitotulla puheella työstetyn käännöksen jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan (Luuk. 2:1-20). Käännöksessäni oli mukana suomenkielinen puhe, jota täydensin viittomien samanaikaisella tuottamisella, jolloin tekstiin tuotu visuaalinen muoto tukee viestin vastaanottamista. Tässä tapauksessa kääntäminen on tapahtunut yhden kielen sisällä, jolloin lähtökieli sekä kohdekieli ovat samat, mutta kohdekieliseen tekstiin on tuotu visuaalisena elementtinä mukaan viittomat (Laurén 2006, 199). Käännöksistä puhuttaessa lähtökielellä tai lähtötekstillä tarkoitetaan kieltä, josta käännetään ja kohdekielellä tai kohdetekstillä kieltä, jolle käännetään (Hytönen & Rissanen 2006, 18-19).

Kääntäminen on aina jonkinlaista viestimistä ihmiseltä toiselle (Oittinen & Mäkinen 2007, 13). Kääntäjälle välineitä ymmärtää sekä ratkaista käännösprosessin aikana ilmeneviä ongelmia antavat käännösteoriat. Käännösteorian valitseminen sekä sen seuraaminen mahdollistaa, että kääntäjä pohtii lähtötekstin tarkoitetta sekä sen merkitystä. Pohdinta selkeyttää kääntäjän työskentelyä. Kääntäjän miettiessä perusasioita jo työnsä alkuvaiheessa, on käännöksen työstäminen sekä mahdollisten ristiriitojen välttäminen helpompaa. (Roslöf & Veitonen 2006, 109.) Viitotulla puheella tuotetun jouluevankeliumin kääntämisessä hyödynsin kommunikatiivista käännösteoriaa. Kuvaan valitsemani käännösteorian vaiheiden mukaisesti käännösprosessini etenemistä myöhemmin luvussa 4. Käännösprosessin kuvaus.

3.1 Kommunikatiivinen käännösteoria

Eugene A. Nida on yksi tunnetuimmista käännösteoreetikoista. Hän oli ammatiltaan lingvisti ja työskenteli raamatunkäännöstöiden parissa, jonka saralla hänen työnsä on ollut urauurtavaa (Ingo 1990, 11; Vehmas-Lehto 1999, 54). Nidan käännösteoria on luonteltaan kommunikatiivinen, jolla tarkoitetaan sitä, että kääntäminen käsitetään kommunikoinnin eli viestinnän muodoksi (Vehmas-Lehto 1999, 58). Hyödynsin Nidan kommunikatiivista käännösteoriaa viitotulle puheelle tuotetun jouluevankeliumin käännösprosessin aikana.

Nidan kommunikatiivisen käännösteorian merkittävin oletus liittyy siihen, että kääntäminen tapahtuu kielen syvärakenteen kautta (Ingo 1990, 12). Yksinkertaisesti ilmaistuna tällä tarkoitetaan, että lähtötekstin viestit muunnetaan rakenteellisesti mahdollisimman yksinkertaiseen muotoon, rakenteellisesti muunnettu viesti siirretään ja muotoillaan uudelleen kohdekielelle. Nidan mukaan käännösprosessi rakentuu kolmesta vaiheesta: analyysistä, siirrosta sekä muotoilusta. Muotoiluvaiheesta voidaan käyttää myös nimitystä synteesi. (Vehmas-Lehto 1999, 62-64.)

Analyysivaihe perustuu tutkimukseen, jossa otetaan selvää lähtötekstin kieliopillisista sekä semanttisista piirteistä (Vehmas-Lehto 1999, 62). Semantiikka tarkoittaa sanojen, ilmaisujen tai lauseiden merkitysten tutkimusta (Kuiri 2012, 7). Siirtovaihe tapahtuu kääntäjän aivoissa, jolloin prosessista ei tiedetä kovin paljoa. Muotoiluvaiheessa käännettävä teksti muotoillaan kohdekielelle sopivaksi. (Vehmas-Lehto 1999, 62.) Käytännössä käännösprosessin vaiheet voivat kuitenkin nivoutua toisiinsa siten, että analyysi, siirto sekä muotoilu vuorottelevat keskenään käännöksen työstämisen aikana. On mahdollista, että kääntäjä joutuu vielä muotoiluvaiheessa palaamaan esimerkiksi tyylilliseen tai kieliopilliseen analyysiin ennen lopullisen käännösratkaisun löytymistä. (Ingo 1990, 109.)

Analyysivaihe eli käännettävään tekstiin monipuolisesti tutustuminen luo pohjan onnistuneelle käännökselle. Perusteellisesta lähtötekstin analyysistä on hyötyä siirtovaiheessa semanttisesti tarkkojen käännösvastineiden löytämisessä sekä muotoiluvaiheessa, esimerkiksi oikean tyylin tavoittelussa. Lähtötekstin huolellinen lukeminen ja oikean tuntuman löytyminen helpottavat analysointia sekä aktivoivat alitajuisesti kääntäjän siirto- ja muotoiluvaiheeseen. (Ingo 1990, 110.)

Kieliopillisen analyysin lisäksi tulee kääntäjän suorittaa myös semanttista sekä tyylillistä analyysia (Ingo 1990, 197). Erityisesti semanttisen analyysin läpikäyminen on tärkeää siirtovaiheen toteutumiselle, sillä analyysin aikana saadut tulokset vaikuttavat suoraan käännösvastineiden valintaan. Lisäksi lähtötekstin tyylillinen analyysi vaikuttaa sopivien käännösvastineiden valintaan sekä myöhempään muotoiluvaiheeseen. (mt, 197.)

Siirtovaiheessa eli käännösprosessin toisessa vaiheessa kääntäjä keskittyy etsimään muuntamilleen rakenteille kohdekieliset vastineet (Vehmas-Luoto 1999, 64). Siirtovaiheessa kielten välinen raja ylittyy ja kääntäjän aikaansaamat tulokset ovat semanttisesti tarkkoja, vaikka ne muotonsa puolesta kaipaavat lopullista viimeistelyä (Ingo 1990, 196). Käännösprosessin kolmannessa vaiheessa eli muotoiluvaiheessa käännettävä teksti saa lopullisen muotonsa. Tällöin siirtovaiheessa tuotetut raakakopiot muotoillaan sujuvaksi kohdekieliseksi tekstiksi. (mt, 250-251.)

3.2 Hengelliset käännökset

Raamattu on maailman käännettyin kirja ja sen kääntäminen aloitettiin jo kauan ennen kuin Raamattu oli syntynyt nykyiseen muotoonsa (Saksa 2004, 24). Raamatun kääntämisen historia linkittyy vahvasti sen käyttämisen sekä leviämisen historiaan. Kristityt ovat aina suhtautuneet myönteisesti oman pyhän tekstinsä kääntämiseen. Myönteisyys Raamatun käännöstyötä kohtaan perustuu käytännöllisyyteen, sillä vain pieni osa ihmisistä pystyy lukemaan Raamattua sen alkuperäisillä kielillä. (Suomen Pipliaseura 2018a.)

Kääntämisen historian alkuaikoina Raamatun tekstit käännettiin sanasanaisesti. Tämä johtui siitä, että sanat ja niiden järjestys koettiin pyhinä, jolloin niihin ei haluttu kajota. Sanasanaisella tai suoralla käännöksellä tarkoitetaan, että lähtötekstin kieliopillinen ja sanastollinen rakenne säilytetään muuttumattomana. (Hytönen 2006, 76.) Tästä kääntämisen tavasta käytetään nimitystä muodollinen vastaavuus eli formaalinen ekvivalenssi (Vehmas-Lehto 1999, 55). Varhaisien Raamatun käännösten taustalla oli ajatus siitä, että Jumala johdatti kääntäjiä, jolloin käännökset olivat ikään kuin Jumalan sanaa (Paloposki 2007, 361).

Vuonna 1548 julkaistiin ensimmäinen suomennos Uudesta testamentista. Tämän työn takana oli Suomen kirjallisen kulttuurin synnyn alullepanija ja suomen kirjakielen isä Mikael Agricola. (Paloposki 2007, 365.) Agricolan vaikutus suomalaisen kirjakielen synnylle sekä kehittymiselle oli merkittävä, sillä hänen aikaansa ei ollut saatavilla suomenkielistä kirjallisuutta. Agricolan työskentely käännösten parissa ei rajoittunut ainoastaan Uuteen testamenttiin, vaan hän käänsi myös huomattavan

osan Vanhasta testamentista. (Suomen Pipliaseura 2018b.) Agricola sanoo Uuden testamentin alkupuheessaan ”ulostulkinneensa sen, mitä apostolit ja evankelistat olivat kirjoittaneet.” Tästä voi päätellä, että Agricolan ja hänen käännöstöiden päämääränä on ollut kohdetekstin merkitysten ymmärrettävyys, eikä Raamatun varhaisille käännöksille ominainen muodollisen vastaavuuden säilyttäminen. (Tommola 2006, 15.)

Ensimmäinen suomenkielinen Raamattu julkaistiin vuonna 1642 ja sen merkitys suomen kielelle sekä kulttuurille on ollut merkittävä (Paloposki 2007, 365; Suomen Pipliaseura 2018b). Suomessa on tähän mennessä ilmestynyt kolme virallisen aseman saavuttanutta Raamatun käännöstä (Suomen Pipliaseura 2018b). Nykyisin käytössä oleva raamatunsuomennos hyväksyttiin käyttöön vuonna 1992. Käännöksen työstössä noudatettiin Eugene A. Nidan dynaamista ekvivalenssikäsitystä. Dynaamisen ekvivalenssin tavoitteena on, ettei käännöksen onnistuneisuutta mitata lähtötekstin ja kohdetekstin suhteen perusteella, vaan arvioinnissa mennään kielellisten tekijöiden ulkopuolelle. (Vehmas-Lehto 1999, 56-58.) Tällä tarkoitetaan, että käännöksen tulisi vaikuttaa vastaanottajiinsa samalla tavalla kuin alkuperäinen teksti on vaikuttanut sen ensimmäisiin vastaanottajiinsa (Venuti 2000, 133).

Vuonna 1998 kirkolliskokous hyväksyi aloitteen, joka käsitteli viittomakielisten hengellisten tekstien käännöstöiden alullepanoa Suomessa (Kirkkohallitus 2001). Ensimmäisiksi käännösteksteiksi valikoituivat Isä meidän -rukous, Herran siunaus, uskontunnustus, kymmenen käskyä, ehtoollisen asetussanat sekä kaste- ja lähetyskäsky (Honkkila 2000, 68). Käännöksiä valmisteli kirkkohallituksen asettama viittomakielinen käännöstyöryhmä ja kirkolliskokous hyväksyi valmiit käännökset vuonna 2001 (Rantala & Kuusi 2008, 61).

Luukkaan evankeliumista tehty viittomakielinen käännös julkaistiin vuonna 2007. Luukkaan evankeliumi on kolmas Uuden testamentin evankeliumeista ja pitää sisällään myös omassa käännöprosessissani työstämäni kertomuksen Jeesuksen syntymästä. Luukkaan evankeliumin viittomakielisen käännöstyön pohjana toimi vuonna 1992 käyttöönotettu Raamatun suomennos. Viittomakielisen käännöksen

työstössä noudatettiin muun muassa edellä mainitsemaani dynaamista ekvivalenssikäsitystä. (Kirkkohallitus 2018b.)

Raamatun kääntäminen on osa kirkkojen lähetystehtävää, joka mahdollistaa eri kulttuureissa elävien sekä eri kieltä puhuvien kansanryhmien kohtaamisen (Kirkkohallitus 2018c, 7). Vuonna 2017 tehdyn Raamatun käännoistyötä koskevan tilastotiedon mukaan 81% maailman väestöstä pystyy lukemaan Raamattua omalla kielellään. Tulevaisuuden tavoitteena on, että jokaisella olisi mahdollisuus lukea ja vastaanottaa Raamatun sanomaa omalla kielellään. (Suomen Piipliaseura 2018c.)

4 KÄÄNNÖSPROSESSIN KUVAUS

Kääntäjällä tulee olla hyvä yleissivistys sekä tietoa käännettävää tekstiä koskevasta alasta. Taustatietojen uupuessa tulee kääntäjän olla tiedonhaluinen sekä aktiivinen täydentämään omaa tietouttaan niin kirjallisuuden kuin myös käännoksen tilaajaan sekä alan asiantuntijoiden kautta. (Ingo 1990, 31.) Kääntäjän on analysoitava lähtötekstin tarkoitus sekä selvitettävä, mikä on sen vaikutus ja pyrittävä tuomaan nämä elementit kohdetekstiin (Balk 2007, 95). Yksi kääntämisessä tapahtuvista päätavoitteista on sopivien sekä oikeiden käännosvastineiden löytäminen (Ingo 1990, 89). Tällöin kääntämiseen liittyy muuntelemista, jolloin käännoista joudutaan muokkaamaan toimeksiantajan sekä vastaanottajien toiveiden mukaiseksi (Hytönen 2006, 75).

Toteuttamani käänno taltioitiin videomuotoon, jolloin ääni sekä kuva ovat havaittavissa samanaikaisesti. Tällaisia käännoiksi kutsutaan audiovisuaalisiksi. Audiovisuaalinen kääntäminen on kääntämisen osa-alue, johon kuuluu kaikki sellainen kääntäminen, jossa on sanallisen tekstin lisäksi visuaalisia sekä auditiivisia elementtejä, eli kuvaa ja ääntä. Audiovisuaalisessa kääntämisessä käytetyt tekniikat vaihtelevat muun muassa esityskanavan, paikallisen kulttuurin sekä kohdeyleisön mukaan. (Oittinen & Tuominen 2007, 11-12.)

Audiovisuaalisten käännösten vastaanottotilanne on poikkeava verrattua moniin muihin kääntämisen osa-alueisiin. Keskeinen audiovisuaalisia käännöksiä yhdistävä ominaisuus on niiden multimodaalisuus, sillä audiovisuaaliset tekstit välittävät tietoa monen kanavan kautta, sillä käännöksen lisäksi myös ääni ja kuva välittävät informaatiota. (Tuominen 2007, 299.) Käännöksen taltiointimuoto sekä multimodaalisuus haastoivat minua käännösprosessini aikana kiinnittämään huomiota omaan olemukseeni sekä puhuttuun kerrontaan, jolloin näiden tekijöiden huomioiminen oli tärkeää käännöksen työstön aikana sekä erityisesti lopullista käännöstä taltioidessa.

Kommunikatiivinen käännösteoria antoi hyviä välineitä sekä näkökulmia käännökseen työstöön. Operoidessani jouluevankeliumin viitotun puheen käännöstä yhden kielen sisällä, oli käännösteoriaa kyettävä soveltamaan omaan käännösprosessiini sopivaksi. Seuraavissa alaluvuissa kuvaan käännösprosessin aikana läpikäymiäni vaiheita kommunikatiivisen käännösteorian mukaisesti. Lisäksi käsittelen käännöksen taltiointia sekä siihen valmistautumista. Myöhemmin luvussa 5 käsittelen jouluevankeliumin käännöstyön aikana tekemiäni havaintoja viitotun puheen suositusten noudattamisesta, sopivien viittomavalintojen rakentumisesta sekä viittomakielelle ominaisten elementtien näkyvyydestä viitotulla puheella tuotetun hengellisen tekstin käännöksessä.

4.1 Analyysivaihe

Opinnäytetyöni tavoitteena oli työstää käännös viitotulla puheella jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan (Luuk. 2:1-20). Käännösprosessini alkoi lähtötekstiin, sen käyttötarkoitukseen sekä historiaan tutustumisella. Luin tekstiä läpi ja samanaikaisesti pohdin mahdollisia viittomavalintoja sekä käännösratkaisuja, jolloin käännösprosessissani tapahtui jo siirtovaiheelle tyypillisiä piirteitä. Vaikka kommunikatiivisen käännösteorian mukaan käännösprosessi rakentuu kolmesta vaiheesta, on korostettava, etteivät työvaiheet ole tarkkarajaisia ja vaiheiden välillä tapahtuu vaihtelua prosessin aikana. (Ingo 1990, 109.) Oman käännösprosessini aikana vaihtelua eri vaiheiden välillä tapahtui runsaasti.

Alustavan tekstianalyysin aikana luin huolellisesti läpi lähtötekstiäni. Lähtötekstin lukeminen ja samanaikainen analyysi toimii etupäässä välineenä asettua erilaisiin rooleihin, joita lähtöteksti tarjoaa (Ingo 1990, 110). Lähtötekstissäni on useita henkilöahmoja, kuten enkeli, Maria, Joosef sekä paimenet. Tekstiin tutustuessani pohdin näiden hahmojen roolia, olemusta sekä näkyvyyttä. Pohdinta oli tärkeää lopullisen käännöksen näkökulmasta, jossa näiden henkilöiden roolit ja olemus välittyvät omassa olemuksessani sekä toiminnassani. Kääntäjälle suodaan harvoin mahdollisuuksia tehdä henkilökohtaisia tulkintoja, jotka ovat näkyvässä roolissa valmiissa käännöksessä. Tavanomaisesti kääntäjältä odotetaan vain uskollisuutta sisällön ja muodon osalta lähtötekstille sekä sen kirjoittajalle. (mt, 110-111.)

Lähtötekstin analyysin lisäksi keskityin myös tarkastelemaan jo aiemmin tehtyjä käännöksiä jouluevankeliumista, sillä kääntäjälle on suurta hyötyä rinnakkaiskäännöksiin eli autenttisiin kohdekielisiin teksteihin tutustumisesta. Tällä tarkoitetaan tekstejä, jotka ovat tekstuaalisilta ominaisuuksiltaan, funktioiltaan eli tarkoitteeltaan sekä aihepiiriltään mahdollisimman lähellä tavoitteena olevaa käännöstä. (Vehmas-Lehto 1999, 125.) Rinnakkaiskäännöksiin tutustuminen oli hyödyllistä, joku todentui erityisesti sopivien käännösvastineiden valinnassa. Lopulliseen käännökseen valikoituneita viittomia sekä rinnakkaiskäännöksiin tuomaa hyötyä käsittelemän alaluvussa 5.2 Viittomavalinnat.

Jouluevankeliumin käännöstyön parissa työskennellessä kieliopillista analyysia ei tapahtunut, sillä kääntäminen tapahtui yhden kielen sisällä. Käännösprosessin aikana analyysi kohdistui sanoihin ja niiden semanttisuuden analysointiin (Vehmas-Lehto 1999, 67). Semanttista analyysia varten on selvitettävä tekstin perinpohjainen merkitys, jotta voi tiedostaa, mille merkitysvastineita haetaan (Ingo 1990, 142). Sopivien käännösvastineiden valintaa tapahtui käännösprosessin jokaisessa vaiheessa.

Käännösprosessin kannalta oli tärkeää tutustua jouluevankeliumin historiaan, käyttötarkoitukseen, rinnakkaiskäännöksiin sekä eksegetiikan alan tutkimuksiin. Eksegetiikka tarkoittaa raamatunselitysoppia, jolla pyritään historiallisiin sekä kielitieteellisiin menetelmin selittämään Raamatun kirjoja (Tieteentermipankki 2018). Taustatiedon hakeminen sekä tilaajatahoni työelämäohjaajan Riitta Kuusen kanssa

tehty yhteistyö oli tärkeää opinnäytetyöni tuotteen eli työstämäni käännöksen lopputuloksen näkökulmasta. Hyödynsin Kuusen asiantuntijuutta muun muassa käännökseen sopivien viittomien valinnassa. Analyysivaiheen aikana työtäni käännösvastineiden valinnassa ohjasi viitotun puheen käytöstä laaditut suositukset. Suositusten mukaisesti viitotussa puheessa käytettävät viittomat valitaan vastaamaan suomenkielisen sanan merkitystä (Kouri 2005, 9). Viitotun puheen suositukset löytyvät tämän kirjallisen raportin lopusta liitteestä 2.

4.2 Siirtovaihe

Käännösprosessin siirtovaihe tapahtuu kääntäjän päässä, jonka vuoksi sitä on vaikea kuvata. Siirtovaiheessa tarkoin analysoitu lähtöteksti siirretään lähtökielestä kohdekieleen. Lähtötekstin analyysin aikana saavutetut tulokset päätyvät harvoin kirjoitettuun muotoon. Siirtoprosessin aikana saadut tulokset ovat semanttisesti tarkkoja, mutta vailla oikeaoppista kohdekieleen sopivaa muotoilua. (Ingo 1990, 195-196.)

Käännösprosessin aikana havahduin usein siihen, että ajattelen lähtötekstiäni mielessäni, samanaikaisesti sopivia käännösvastineita hahmotellen. Koin, että käännöksen prosessointi oli käynnissä jatkuvasti, vaikka prosessoinnin aikana pystyin kirjaamaan ylös vain muutamia käännösvastineita eli kirjoittamaan glosseja mahdollisista viittomavalinnoista. Viittomakieltä sekä viittomia kirjataan ylös glossaamalla. Tämä tarkoittaa, että viittomista esitetään niiden suomenkieliset käännösvastineet sanan perusmuodossa, suuraakkosilla kirjoitettuna. (Rissanen 2006, 33.) Valmiin viitotulla puheella tuotetun jouluevankeliumin käännöksen glossit eli viittomien ohjeet löytyvät liitteestä 1.

Glossausten työstö auttoi minua pysymään ajan tasalla käännösprosessin aikana ja palauttamaan mieleen, miksi olen hylännyt tietyn viittomavalinnan. Vaikka siirtovaiheen aikana konkreettista, ylös kirjattua materiaalia syntyi niukasti, koin käyttäneeni paljon aikaa käännöksen valmisteluun ja lopullisten käännösratkaisujen valintaan.

Puhuttu ja samanaikaisesti viitottu teksti vaati paljon harjoittelua sekä useita toistoja. Itsessään jouluevankeliumin ulkoaoppiminen oli pitkä prosessi, joka tapahtui ensimmäisten analyysi ja siirtovaiheiden välillä. Lähtötekstiä opetellessani koin, että viittomien samanaikainen tuottaminen tuki muistiani. Vaikka opeteltavat sanat tai lauseet saattoivat unohtua, lihasmuistiin taltioituneet viittomat autoivat prosessissa eteenpäin. Lihasmuistiini taltioituneet viittomat, jotka myöhemmin päätin korvata toisella käännökseen paremmin sopivalla viittomalla, tulivat usein esiin käännöstä harjoitellessani. Tämän seurauksena uuden viittoman omaksuminen käännökseen vaati useita toistoja. Viittomavalintojen karttumisen sekä lähtötekstin hallitsemisen myötä siirryin muotoiluvaiheeseen, jota kuvaan seuraavassa alaluvussa.

4.3 Muotoilu eli synteesi

Muotoiluvaihe konkretisoitui käännöksestäni tekemieni niin kutsuttujen raakaversioiden kautta. Tällä tarkoitan, että taltioin videomuotoon erilaisia versioita käännöksestäni, jotta pystyin tarkastelemaan omaa viittomistani sekä samalla harjoittelemaan tulevaa studiossa tapahtuvaa lopullisen käännöksen taltiointia. Sovin tilaajatahoni työelämäohjaajan Riitta Kuusen kanssa, että toimitan hänelle nähtäväksi käännosprosessin aikana tekemiäni videoituja raakaversioita käännöksestäni. Käännosprosessin myötä erilaisia versioita syntyi paljon ja viittomavalinnat sekä sopivat käännosratkaisut alkoivat muotoutua kohti lopullista versiota.

Videoitujen raakaversioiden tavoitteena oli välittää tilaajatahoni yhteyshenkilölle ajantasaista tietoa käännosprosessini etenemisestä sekä kerätä palautetta käännosratkaisuistani. Minulle raakaversiot toimivat oppimispäiväkirjan tapaan. Videoitujen raakaversioiden avulla pystyin dokumentoimaan käännosprosessini edistymistä. Työstämäni raakaversiot olivat aluksi ainoastaan sopivien viittomavalintojen ympärille työstettyjä, joista puuttui kokonaan kerronnalle ominaiset piirteet, kuten ilmeiden käyttö. Osasyynä kerronnallisten elementtien uupumiselle oli myös viitotun puheen suositusten suoranainen noudattaminen. Viitotun puheen työryhmän laatimia suosituksia viitotun puheen käytöstä ja niiden vaikutusta hengellisen tekstin kääntämiseen käsittelemän alaluvussa 5.1 Viitotun puheen suositusten käytettävyys.

Kohdetekstiin sopivien käänösvastineiden löydyttyä keskityin viitotulla puheelle tuotetun kerronnan analysointiin sekä työstämiseen. Tämä vaihe sisälsi tutustumista jo aiemmin tehtyihin viitotun puheen käänöksiin hengellisistä teksteistä, jotka ovat katsottavissa kirkon verkkosivuilla (Kirkkohallitus 2018a). Viitotusta puheesta erilaisissa käyttötilanteissa ja ympäristöissä löytyy vain vähän tietoa, sillä edelleen on selvittämättä, kuinka viitottua puhetta käytetään tai tuotetaan ja millaisia variaatioita sillä on (Fast & Kalela 2006, 11). Tutkimuksien sekä viitotulla puheella tuotettujen materiaalien vähäinen määrä oli haaste käänöksen kerronnan muotoilun sekä sopivan tyylin löytämisessä, jolloin Kuuselta saatu palaute oli eriarvoisen tärkeää.

Käänöksen muotoilun aikana jouduin kiinnittämään huomiota omaan elehdintääni sekä ilmeiden käyttöön, sillä viittojan oma luonne vaikuttaa paljon siihen, kuinka runsaasti ilmeitä sekä elehdintää viitottaessa käytetään (Paunu, 1992. 54). Sopivan roolin löytäminen sekä omaksuminen oli prosessi, joka näki molemmat ääripäät. Ensimmäisissä raakaversioissa olemukseni vaikuttaa jopa välinpitämättömältä ilmeiden ja eleiden puuttumisen sekä jatkuvan kameraan suunnatun katsekontaktin myötä. Varhaisia raakaversioita työstäessä viitotun puheen käytöstä laaditut suositukset olivat vahvasti läsnä käänösprosessissani.

Raakaversioiden kautta pystyin tarkastelemaan, millaisia elementtejä käänös kaipaa, jotta lähtötekstin eli jouluevankeliumin sanoma sekä tunnelma välittyisivät kokonaisvaltaisemmin. Päätin luopua viitotun puheen suositusten suorasta noudattamisesta ja ottaa viittomakielelle ominaisia elementtejä mukaan viitotulla puheella tuotettuun jouluevankeliumin käänökseen. Viittomakielisten elementtien käytön myötä oma elehdintäni sekä elävöityminen tekstiin alkoi ylikorostua. Tämä ilmiö on havaittavissa käänöksestä taltioituissa raakaversioissa. Liiallinen eläytyminen tekstiin vaikutti viittomien sekä huulion selkeyteen. Käänösprosessin edetessä havaitsin, että oman roolin ääripäihin vieminen sekä videoitujen raakaversioiden analysoinnin kautta, pystyin löytämään lähtötekstiä kunnioittavan tyylin käänöksen tuottamiselle.

Jokaisen työstämäni raakaversion sekä sen myötä saamieni parannusehdotusten jälkeen palasin uudelleen lähtötekstin analyysin pariin. Analysoin valitsemiani

viittomia sekä niiden tuottamista, puhettani, käännöksen tyyliä, selkeyttä sekä kaikkien näiden tekijöiden suhdetta vastaanottajakuntaan ja alustaan, jossa käännös julkaistaan. Käännöksen työstössä oli tärkeää ottaa huomioon, että käännös julkaistaan verkossa, jolloin vastaanottajakuntaa ei varsinaisesti voida rajata (Matikainen 2008, 23). Tämän seuraukseni käännösprosessin aikana viittomavalinnat ja niiden tuottaminen kuvaushetkellä tuli toteuttaa mahdollisimman selkeästi ja oppikirjojen mukaisesti.

Käännösprosessini koki analyysivaiheen, siirron sekä muotoiluvaiheen moneen kertaan ja toisinaan vaiheet kulkivat prosessin aikana limittäin. Oma kokemukseni on, että eri käännösvaiheisiin palaaminen sekä niiden välillä vaihtelu rikastutti käännösprosessia ja tarjosi jatkuvasti mahdollisuuden uuden oppimiselle. Vaiheiden välinen vuorottelu tarjosi uusia näkökulmia liittyen viitotun puheen suositusten sekä viittomakielisten elementtien käytettävyyteen viitotulla puheella tuotetussa hengellisessä käännöksessä.

4.4 Produktin tallennus

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen kehittämistyö, jonka tavoitteena oli työstää viitotulla puheella tuotettu käännös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan (Luuk. 2:1-20). Valmis käännös kuvattiin Helsingissä, sillä tilaajatahoni toiveena oli, että videon taltiointi tapahtuu heidän studiossaan. Tällöin tallenteen laatu olisi mahdollisimman hyvä ja yhteneväinen aiempiin www.sakasti.evl.fi sivuilla nähtävillä oleviin videoituihin käännöksiin.

Kuvauspäivään valitsin asukseni mustat vaatteet, sillä viitotun puheen käyttäjät keskittyvät viestiä vastaanottaessa huulitalukuun ja tätä voi haitata erilaiset häiriötekijät, kuten viittojan kirkkaanvärinen vaate tai viittojan käyttämät korut, joista mahdollisesti heijastuva valo voi vaikeuttaa viittomisen ja huulitaluvun vastaanottamista. (Laurén 2006, 219.) Ulkoiselta olemukseltani pyrin käännöksen taltioinnin hetkellä neutraaliuteen. Käännöksen videointi herätti minussa jännittyneisyyttä, mutta koen, ettei se ole havaittavissa olemuksestani tai kuulu puheestani lopullisessa taltiossa.

Studiossa olivat läsnä tilaajatahoni yhteyshenkilö Riitta Kuusi, kuvaaja sekä minä. Taustanani minulla oli valkea kangas ja mikrofoni oli sijoitettu kasvojeni eteen. Selvää oli, että käännös taltioidaan, kuten aiemmatkin kirkon sivuille tuotetut viitotun puheen hengelliset tekstit, jolloin teksti lausutaan ääneen ja viitotaan samanaikaisesti. Alkuun kokeilimme, että tekniikka toimii, minkä jälkeen ryhdyimme tallentamaan käännöstä. Käännöksen kuvaaminen oli nopea prosessi, jota sujuvoitti lähtötekstin varma hallitseminen.

Sujuvan taltioimisen toteuttamiseksi olin harjoitellut puhutun sekä viitotun tekstin huolellisesti ulkoa, jotta pystyin ylläpitämään katsekontaktiani kameraan. Jälkeenpäin ajateltuna lähtötekstin ulkoa opettelu oli ainoa mahdollisuus luoda käännöksestä mahdollisimman sujuva, sillä muistilappujen tai muun tukimenetelmän käyttäminen olisi vaikuttanut taltion rakenteeseen, tekstin sujuvuuteen ja näin ollen koko käännöksen laatuun. Liitteestä 1 löytyy jouluevankeliumi Luukkaan mukaan sekä sen rinnalta valmiin käännöksen glossit eli viittomien ohjeet.

5 KÄÄNNÖSRATKAISUT

Tässä luvussa käsittelen jouluevankeliumin kääntämisen aikana tekemiäni käännösratkaisuja. Kääntäminen on prosessina monimutkainen, jossa kääntäjältä odotetaan jatkuvasti kykyä huomioida erilaisia asioita ja tehdä valintoja eri käännösvaihtoehtojen välillä (Vehmas-Lehto 1999, 16). Nykyään kääntäminen koetaan kulttuurien välisenä vuoropuheluna, jolloin kääntäjä toimii enemmän kulttuurin välittäjänä kuin kielitaidon soveltajana. Tämä näkyy muutoksena kääntäjän roolissa, jolloin sanoille sopivien käännösvastineiden löytäminen ei ole käännöstyön oleellisin osa vaan tavoitteena on välittää kohdekieliselle vastaanottajalle se, mitä lähdekielinen henkilö on kokenut vastaanottaessaan tekstin. (Balk 2007, 95.)

Kääntäjän alkaessa työstää vastaanotettua toimeksiantoa, on hänen analysoitava lähdetekstiä sekä pohdittava, millaisia odotuksia käännöksen vastaanottajakunnalla on. Kääntäjän on siis pohdittava käännöksen toimivuutta kohdekielisessä ympäristössä sekä sen vaikutusta vastaanottajiin. (Oittinen & Mäkinen 2007, 13.)

Kohdeyleisön odotuksiin vaikuttaa se, onko kerrottu tarina jo entuudestaan tuttu vai onko kyse tekstin ensimmäisestä käännöksestä (Oittinen 2007, 46).

Kohderyhmän tekstilajin taju vaikuttaa sopivien käännösratkaisujen valintaan, sillä käännöksen vastaanottajien tekstilajin taju voi vaihdella. Yleensä tähän on syynä, ettei kieli- tai puheyhteisö ole yhteneväinen, vaan sen jäsenet kuuluvat pienempiin diskurssi- tai tulkintayhteisöihin. (Rahtu 2011, 13.) Diskurssiyhteisöllä tarkoitetaan tietyn ihmisryhmän kommunikointia eli tapoja sekä tottumuksia vastaanottaa ja ymmärtää erilaisia tekstejä (Haddington & Kääntä 2001, 44). Viitottua puhetta kommunikaatiomenetelmänä käyttävät ihmiset ovat taustoiltaan ja kielellisiltä valmiuksiltaan sekä tarpeiltaan erilaisia (Fast & Kalela 2006, 7-8). Ihmiset käsittelevät sekä tulkitsevat tekstejä eri tavoilla, jolloin myös minun oli käännösprosessin aikana pyrittävä tulkitsemaan lähtötekstiäni varovaisesti, etteivät omat asenteeni tai tulkintani johdattaneet minua käännösratkaisuja tehdessä. Koen, että lähtötekstin tunnettavuus loi tietynlaista turvaa muun muassa sopivien käännösvastineiden parissa työskennellessä. Seuraavissa alaluvuissa kuvaan tarkemmin viitotun puheen suositusten hyödynnettävyyttä hengellisessä käännöksessä, viittomavalintojani sekä viittomakielelle ominaisten elementtien näkyvyyttä lopullisessa käännöksessä.

5.1 Viitotun puheen suositusten käytettävyys

Viitotun puheen käytöstä on työstetty suositukset vuosien 2001-2004 välillä toteutuneen Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipun myötä. Viitotun puheen suosituksissa korostuu, että viitottua puhetta tuottaessa keskeinen tekijä on selkeä huulio sekä sen näkyvyys. Tekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa huulion näkyvyyttä ja näin ollen vaikeuttaa viestin vastaanottamista ovat laaja-alainen viittomatilan käyttö sekä pitkäkestoinen katseen poissuuntaaminen vastaanottajasta (Kouri 2005, 10).

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa viitotun puheen käännös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan (Luuk. 2:1-20). Kommunikatiivisen käännösteorian soveltava noudattaminen sekä työvaiheiden kautta saatujen tuloksien myötä havaitsin, että viitotun puheen suositusten noudattaminen ei välitä lähtötekstin eli

jouluevankeliumin tunnelmaa ja sävyjä monipuolisesti. Tämä ilmiö oli havaittavissa käännösprosessin aikana videoitujen raakaversioiden kautta.

Viitotun puheen käytöstä laadituista suosituksista oli hyötyä käännösprosessin alkuvaiheissa. Suositukset sisältävät hyvän ohjenuoran viitotun puheen käytöstä ja ohjeistavat lukijaansa muun muassa sopivien viittomavastineiden valinnassa. Suositusten mukaan viitotussa puheessa käytettävät viittomat valitaan niiden suomenkielistä sanaa vastaavan merkityksen mukaisesti (Kouri 2015, 9). Viitotun puheen suosituksissa on monia ohjeita, joita minun ei tarvinnut tässä käännösprosessissa huomioida lähtötekstini kielellisen rakenteen vuoksi. Näitä olivat esimerkiksi konditionaalin, komparatiivin sekä superlatiivin käytöstä laaditut suositukset.

Viitotun puheen suositusten mukaan viittomatilankäytön eli paikantamisen tulisi toteutua pienellä alueella, jotta viittomat eivät poistu näkökentästä (Kouri 2005, 10). Viittomatilankäyttö kasvoi käännösprosessini edetessä. Viittomatilaan paikantamisen kautta havaitsin, että puhutun ja viitotun tekstin samanaikaisesti tapahtunut tuottaminen helpottuu. Tällöin puhutun suomenkielisen sanan sekä sitä vastaavan viittoman samanaikainen tuottaminen eli tekstin rytmittäminen sujuvoitui. Paikantamisen myötä päätin käyttää käännöksessäni myös viittomakielelle ominaista roolinvaihtoa, jonka piirteitä sekä käyttöä viitotulle puheella käännettyssä jouluevankeliumissa käsittelen alaluvussa 5.3 Viittomakielisten elementtien näkyvyys.

Huulion katkeamatonta ja selkeää näkyvyyttä korostetaan viitotun puheen käytöstä tehdyissä suosituksissa (Kouri 2005, 9-10) Selkeän huulion ylläpitämiseksi viittojan katseen tulisi olla suunnattuna kohti vastaanottajaa. Käännösprosessin aikana havaitsin, että suositusten suora noudattaminen vaikuttaa hengellisen tekstin välittämiin sävyihin. Erityisesti katseen kokonaisvaltainen käyttö oli yksi käännöstä elävöittävä tekijä. Katseen sijoittamisella tiettyyn kohteeseen voidaan kohde tehdä vuorovaikutustilanteen kannalta merkitykselliseksi (Haddington & Kääntä 2011, 29).

5.2 Viittomavalinnat

Tässä kappaleessa käsittelen viitotulla puheella tuotetun jouluevankeliumin käännösprosessin aikana tekemiäni viittomavalintoja eli sopivien käännösvastineiden valintaa. Viitottua kieltä kirjataan ylös käyttämällä glosseja. Glossaamisella tarkoitetaan, että viittomat esitetään niiden suomenkielisen vastineen perusmuodossa, suuraakkosin kirjoitettuna. (Jäntti 2005, 7; Rissanen 2006, 33) Käytän tässä opinnäytetyössä edellä mainittua tapaa kuvatakseni jouluevankeliumin käännökseen valikoituja viittomia. Liitteestä 1 löytyvät valmiissa käännöksessäni hyödyntämieni viittomien ohjeet eli glossit.

Viittomavalintojen työstämisessä haasteena koin viitotun puheen käyttäjien laajan kirjon ja heidän moninaiset tarpeet sekä valmiudet viitotun puheen saralla. Viittomien valinnassa tulee muistaa, että tavallisesti viitotun puheen käyttäjät ovat opiskelleet viittomia sanakirjoista tai erilaisista oppikirjoista, jolloin he turvautuvat näihin materiaaleihin viittomia tarkastaessa tai etsiessä. Viittomien tuottamisen tulee tapahtua oppi- sekä sanakirjojen mukaisesti, sillä viittoman rakenteessa tapahtuneet muutokset voivat vaikeuttaa merkityksen vastaanottamista. Tämä ei päde kuitenkaan niihin viittomiin, joiden oikeaoppiminen tuottamispaikka olisi suun edessä. Näiden viittomien kohdalla paikkaa, jossa viittoma tuotetaan, tulisi muuttaa. (Laurén 2006, 216.) Kuvassa 1 näkyy, kuinka tuotin KANSA viittoman poikkeuksellisesti siten, ettei viittoma peitä huuliota.

Kuva 1. KANSA viittoma tuotettuna poikkeuksellisesti kasvojen vieressä.

Tekstilajit vaikuttavat kääntäjän mahdollisuuksiin sopivien käännösratkaisujen valinnassa. Tekstejä voidaan jakaa erilaisiin tekstilajeihin tekstin päämäärän, rakenteen tai tavoitteen perusteella. Kääntäjän tekemien valintojen tulisi nojata kohdekieliseen kulttuuriin eli siihen millaisiin teksteihin ja rakenteisiin kohdekielinen vastaanottajakunta on tottunut. (Immonen 2011, 109.) Hengellisten tekstien kääntämisessä tai tulkkauksessa tulee kiinnittää huomiota viittomien valintaan ja valita kontekstia semanttisesti vastaava käännösvastine (Neumann 2000, 71-72). Lähtötekstin analyysistä oli merkittävä apu semanttisesti oikeaoppisten käännösvastineiden valinnassa. Lisäksi tilaajatähoni työelämäohjaajan Riitta Kuusen kanssa tehty yhteistyö ja häneltä saamani palaute auttoivat käännökseen sopivien viittomien valinnassa. Esimerkiksi jouluevankeliumin kohdassa (Luuk. 2:19) ”Hän (Maria) kätki sydämeensä kaiken, mitä oli tapahtunut ja tutkiskeli sitä.” kuvaan tutkiskelua viittomalla AJATELLA.

Käännöksessäni käytin henkilöistä sekä paikannimistä viittomia, joita on hyödynnetty viittomakielelle tuotetussa jouluevankeliumin käännöksessä (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018a). Erisnimien tehtävänä on identifioida ja auttaa tunnistamaan yksilö. Henkilönimen taustalla voi myös olla muita funktioita eli

tarkoitteita, jolloin paikannimet sekä henkilönimet ilmaisevat olennaista tietoa eletystä ajasta. (Immonen 2011, 111.)

Jouluevankeliumi Luukkaan mukaan alkaa sanoin ”Siihen aikaan, antoi keisari Augustus käskyn...” (Luuk. 2:1). Sopivaa viittomavalintaa varten selvitin, kuinka keisari oli kyseisen käskyn antanut. Oliko kyseessä jokin konkreettinen asiakirja vai suullinen ilmaus? Käytin asian selvityksessä apunani Kuusen (2017) asiantuntijuutta ja hän kuvasi käskyn olleen todennäköisesti suullinen ilmaus. Tämän seurauksena päädyin käyttämään käänöksessäni viittomaa KÄSKEÄ. Lisäksi viittomavalintaani vaikutti rinnakkaiskäänöksissä käytetyt vastineet käskyn antamisesta. Selkokielisessä jouluevankeliumissa sekä eri murteille tuotetuissa jouluevankeliumin käänöksissä keisarin antamaa käskyä kuvataan määräämisenä (Kirkkohallitus 2018c; Koukkunen, Hosia & Cantell 1999).

Verollepanon toimittaminen lähti liikkeelle Keisari Augustuksen käskystä. Verollepano sisälsi ilmoittautumisen, henkilöluetteloinnin sekä maanomistussuhteiden ylös kirjaamisen. (Peltola 2004, 77.) Evankeliumissa esiintyvälle sanalle ”toimittaa” oli haastava löytää käänösvastinetta. Pohdin prosessin aikana muun muassa ANTAA sekä VIEDÄ viittomien käyttöä, mutta lopulta päädyin käyttämään viittomaa TOTEUTTAA, sillä se kuvastaa monipuolisesti toimeenpantua tapahtumaa.

Kuvaus majapaikasta, jossa Maria ja Joosef yöpyivät ollessaan Betlehemissä, vaati tarkempaa taustatyötä. Selvitysten mukaan majapaikkana toimi eläinten suojana käytetty luola (Thurén 1997, 62; Junkkaala 2008, 97). Päädyin ratkaisemaan tämän käänösprosessissani esiinnousseen ongelman kääntämällä sanan sananasaisesti. Koin, että ratkaisu oli neutraali sekä lähtötekstiä kunnioittava, sillä luolan kuvaaminen sekä viittominen käänöksessä olisi selvittänyt asiayhteyttä korostetusti, jolloin voidaan puhua parafrasioinnista (Roslöf & Veitonen 2006, 112).

Jouluevankeliumin tapahtumat sijoittavat menneeseen aikaan. Viitotun puheen suosituksissa menneestä ajasta puhuttaessa tulisi käyttää JO-viittomaa (Kouri 2005, 11). Viitotun puheen käyttöä hengellisessä rekisterissä ei juurikaan ole tutkittu, mutta koin parhaaksi vaihtoehdoksi tekstin rekisterin, käänöksen selkeyden sekä visuaalisen näyttävyyden kannalta, jättää JO-viittoman käytön pois käänöksestäni.

Jouluevankeliumi alkaa sanoilla ”Siihen aikaan...” (Luuk. 2:1). Päätin aloittaa käännökseni menneeseen aikamuotoon viittavalla AIKAISEMMIN viittoman käytöllä, joka antaa vastaanottajalle välittömän merkin siitä, että tämä kertomus kertoo menneestä ajasta.

Luukkaan evankeliumin (2:20) viimeisen lauseen ”Kaikki oli juuri niin kuin heille oli sanottu.”, päädyin ratkaisemaan viittomalla KAIKKI TOTTA HE SANOA. Lähtötekstiä tutkiessani ja sopivia käännösratkaisuja pohtiessani koin, että TOTTA-viittoma kuvastaa asiayhteyttä kunnioittaen tekstin rekisteriä. Paimenet näkivät enkelin ilmestyvän, olivat kuulijaisia ja tämä kaikki osoittautui todeksi kapaloitun lapsen nähdessään (Thurén 1997, 67).

Käännösprosessin aikana, käännösvastineiden valinnassa sekä itse käännöksen tuottamisessa keskitin huomioni myös käännöksen julkaisumuotoon. Verkko eli internet on viestinnän välineenä avoin ja vapaa, missä kuka tahansa voi julkaista lähes mitä tahansa ja lukea sekä katsella mitä haluaa (Matikainen 2008, 23). Koska käännös jouluevankeliumista julkaistaan kirkon omalla verkkosivulla, kasvattaa se vastaanottajakuntaa merkittävästi. Käännöstä ei varsinaisesti voida rajata vain tietyille käyttäjäryhmälle, jolloin pyrin valitsemaan hengellisissä teksteissä tyypillisesti käytettyjä viittomia käännökseeni ja tuottamaan ne kuvaushetkellä mahdollisimman selkeästi.

Ihmisellä on taitoa ymmärtää kolmiulotteisuutta, vaikka sen kuvausmuoto olisikin kaksiulotteinen (Oittinen 2007, 64). Videotaltion kaksiulotteisuuden myötä syvyyden havaitseminen voi olla haastavaa, jolloin esimerkiksi viittoman LÄHESTYÄ olisi voinut tuottaa siten, että viittoma ja sen liike olisivat helpommin havaittavissa (ks. Kuva 2). Käännösprosessini aikana työstin ja analysoin tuottamiani raakaversioita, mutta olisin voinut ottaa perusteellisemmin huomioon, kuinka kaksiulotteisuus vaikuttaa tuotettujen viittomien selkeyteen sekä ymmärrettävyyteen.

Kuva 2. Kaksiulotteisuuden vaikutus viittoman LÄHESTYÄ selkeyteen.

Sopivien käännösvastineiden valintaa tapahtui pitkin käänösprosessiani. Käännöksen työstämisen aikana oli merkittävää huomata, kuinka viittomien määrä väheni edetessä kohti lopullista käännöstä. Tekemäni varhaiset raakaversiot sisältävät paljon enemmän viittomia kuin lopullinen studiossa taltioitu käänös. Käännökseen valikoituihin viittomiin sekä niiden määrään vaikuttivat käänöksen raakaversioista saatu palaute sekä oma oppiminen käänösprosessin aikana. Prosessin aikana havaitsin, ettei kaikille sanoille tarvitse löytää käännösvastinetta. Myös viitotun puheen suosituksissa todetaan, että vain viestin ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan (Kouri 2005, 9).

5.3 Viittomakielisten elementtien näkyvyys

Kaikki ihmiset viestivät ilmeillään sekä eleillään, vaikka puhuvalla henkilöllä niiden käyttö on pääsääntöisesti tiedostamatonta ja puhutuissa kielissä niiden käyttö luokitellaan osaksi non-manuaalista viestintää. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että non-manuaalisilla elementeillä on tärkeä rooli viestijöiden keskenäisessä vuorovaikutuksessa. (Takkinen 1990, 6.) Puhutuissa kielissä viestien elävöittämisen

välineinä käytetään kuulemiseen perustuvia keinoja, kuten äänen sävyjä, korkeutta sekä voimakkuutta (Paunu 1992, 51). Viitotuissa kielissä kieli on manuaalisesti eli käsin tuotettua tai non-manuaalista eli ilmeisiin, pään, koko kehon, silmien tai huulion liikkeisiin perustuvaa (Rissanen 2006, 27). Viitottua puhetta voi rikastuttaa lisäämällä siihen viittomakielelle ominaisia elementtejä (Laurén 2006, 217).

Viitotun puheen suositusten mukaan muun muassa tilan, ilmeiden sekä klassifikaattoreiden käyttö sopii viitottuun puheeseen ja tukee viestin vastaanottamista (Kouri 2005, 9-10). Klassifikaattorilla tarkoitetaan käsimuotoa, jonka avulla voidaan kuvata kerronnan kohteen olemusta, käyttötapaa tai kokoa (Hytönen & Rissanen 2006, 21; Jantunen 2003, 73). Kuvassa 3 esimerkki klassifikaattorista, jota hyödynsin kuvatessani seimessä makaavaa Jeesus-lasta. Viitotussa puheessa viittomakielelle ominaisten elementtien käytön tulisi kuitenkin toteutua siten, ettei viittojan huulio peity. Huulion näkyvyys sekä sen selkeys ovat keskeinen osa viitottua puhetta, minkä vuoksi esimerkiksi viittomatilan käyttäminen tulisi toteuttaa kapea-alaisesti (Kouri 2005, 9-10).

Kuva 3. Seimessä makaavasta Jeesus-lapsesta käytetty klassifikaattori.

Laurénin (2006, 217) mukaan viitotussa puheessa viittomatilan käyttö voi auttaa vastaanottajaa hahmottamaan paremmin asiakokonaisuuksia sekä niiden välisiä suhteita. Tilan käytössä tulee muistaa, etteivät kaikki viitotun puheen käyttäjät kykene hahmottamaan tilaa samalla tavalla kuin viittomakieliset henkilöt, jolle tilankäyttö on heidän omaksumalleen kielelle ominainen elementti. Viittomakielessä viittojan edessä olevaa kolmiulotteista tilaa voidaan hyödyntää monipuolisesti, jolloin käytössä on lukematon määrä eri paikkoja, joihin kerronnan kohteita sekä kokonaisuuksia voidaan sijoittaa (Jäntti 2005, 17). Hengellisissä viitotuissa teksteissä Jumalan paikka on vakiintunut viittomatilassa ylös etuoikealle ja kohdetta osoittaessa käytetään koko kämmentä (Kirkkohallitus 2001, 28). Kuvassa 4 esimerkki koko kämmenen osoituksesta sekä Jumalan paikantamisesta viittomatilaan.

Kuva 4. Jumalan viittomatilaan vakiintunut paikka ja koko kämmenen osoitus.

Päätin käänöksessäni käyttää viittomatilaa kokonaisvaltaisesti. Viittomatilaan tuotetun paikantamisen avulla pystyin rytmittämään sekä rakentamaan kertomuksen viittomatilaan uudella tavalla. Tilankäytön sekä siihen paikantamisen myötä kertomus sai lisää rakennetta ja katsojalle välittyi sen visuaalisuuden kautta paremmin kerrottavat asiakokonaisuudet sekä niiden väliset suhteet.

Paikannettavien kokonaisuuksien ja niiden sijoittamisen haasteena oli tietämättömyys todellisesta asetelmasta, jossa jouluevankeliumi tapahtuu ja elää. Kuvattaessa tapahtumaa, minkä todenmukaista asetelmaa viittoja ei tiedä, kuvittelee hän tilanteen itse ja sijoittaa kerronnan kohteet vapaasti valitsemilleen paikoille, joihin viittojan on mahdollista palata uudelleen kerronnan edetessä. Esimerkiksi historialliset tapahtumat ovat yksi esimerkki tapahtumista, joiden todenmukaisuudesta viittojalla ei välttämättä ole tietoa, jolloin viittoja luo itse paikat kerronnan kohteille. (Jäntti 2005, 26; Paunu 1992, 30.) Ratkaisin paikantamiseen liittyvät ongelmat sijoittelemalla kerronnan kohteet viittomatilaan siten, että paikannettujen asioiden välillä vuorottelu olisi mahdollimman selkeä. Esimerkiksi Joosef ja Maria on paikannettu viittomatilassa eripuolille ja Jeesus-lapsi Marian vierelle.

Viittomakielessä paikantaminen sekä roolinvaihto ovat yhteydessä toisiinsa. Tämä tarkoittaa, että viittoja hyödyntää viittomatilaa luomalla siihen paikat kerronnan kohteille, jolloin viittojan on mahdollista omaksua kerronnan kohteiden roolit katseen, ilmeiden, kehon orientaation sekä viittomisen suuntaa muuntamalla. (Paunu 1992, 177; Rissanen 2006, 54.) Roolinvaihto eli surrogaatti mahdollistaa siis jonkun toisen hahmon näkökulmien, sanomisien sekä tunteiden ilmaisemisen (Jäntti 2005, 29-30). Jouluevankeliumissa on useita henkilöahmoja sekä dialogia, joiden kohdalla koin oikeaksi ratkaisuksi tuoda viittomakieliselle ilmaisulle tyyppillisen roolinvaihdon osaksi käännöstäni. Esimerkiksi enkelin roolin ottaminen kuului puheessani sekä näkyi kehoni orientaatiossa viittomisen suunnan muuntumisena. Kuvassa 5 olen enkelin roolissa suuntautuneena kohti tilaa, jonne paimenet oli paikannettu.

Kuva 5. Enkelin roolin ottaminen ja orientoituminen paimenia kohti.

Olen tyytyväinen käänöksessä toteuttamaani roolinvaihtoon ja koen sen selkeyttäneen kerronnan kohteiden toimintaa sekä luonnetta. Olisin kuitenkin voinut paremmin ottaa omakseni Marian roolin, joka näkyy kohdassa ”Hän kätki sydämeensä kaiken, mitä oli tapahtunut ja tutkiskeli sitä.” Taltiointihetkellä kyseistä kokonaisuutta viittoessani olisin voinut orientoitua selkeämmin suuntaan, mihin olin sijoittanut Marian viittomatilassa.

Viitotuttu kieli hyödyntää samanaikaisuutta, jolloin viittojan käyttäessä kielto- tai myöntöviittomaa, tuottaa viittoja samanaikaisesti myös non-manuaalisia elementtejä, esimerkiksi ilmeitä, pään pudistuksia tai nyökkäyksiä (Laine 2006, 236). Hyödynsin käänöksessäni ilmeitä sekä pään liikkeitä, vaikka liikkuvan huulion seuraaminen voi olla viitotun puheen vastaanottajalle haastavaa. Nyökkäykset sekä pään pudistukset korostivat kerrottavaa asiayhteyttä sen merkitystä täydentäen.

Viittojan katseen suuntaamisella tiettyyn kohteeseen voidaan varata paikka kerronnan kohteelle, jolloin kohteeseen suunnattu katse voi olla toimia pronominaalistuksen keinona. Katseen osoittamista tuetaan tyypillisesti myös käden tai sormen suuntaamisella osoitettavaan kohteeseen. (Takkinen 1990, 102.)

Osoitukset ovat yksi paikantamisen keino, jota seuraa usein myös vartalon lievä suuntaaminen kyseiseen kohteeseen (Paunu, 1992. 39). Viittomatilaan luotuihin kohteisiin viitatessa käytin osoituksen keinona katseen kohdistamista, koko kämmenen tai sormen osoitusta sekä kehoni suuntaamista kerrottavaa kohdetta päin (ks. Kuva 4).

Viitotussa puheessa katseen kohdistamisen osoitettavaan kohteeseen tulee olla lyhyt, sillä huulion seuraaminen vaikeutuu tilanteissa, joissa katse ei ole suunnattuna kohti vastaanottajaa (Laurén 2006, 218). Poikkeuksellisesti ylläpidin käännöksessäni pitkiäkin katsekontakteja viittomatilaan luotuihin kerronnan kohteisiin. Koen, että katseen rohkea käyttäminen sekä sen suuntaaminen viittomatilaan sijoitettuihin kohteisiin elävöitti käännöstä ja konkretisoi tekstissä käsiteltyjä kokonaisuuksia.

6 POHDINTA

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotteena syntyi viitotulla puheella tuotettu käännös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan, jota työstin kommunikatiivista käännösteoriaa soveltaen. Lopullinen käännös taltioitiin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon studiossa ja valmis käännös julkaistaan kirkon omilla verkkosivuilla tämän kirjallisen osuuden julkaisemisen jälkeen. Käännösprosessin aikana pohdin viitotun puheen suositusten noudattamista sekä viittomakielisten elementtien käytettävyyttä viitotulla puheella tuotetussa hengellisen tekstin käännöksessä. Opinnäytetyöni tavoitteena oli lisätä viitotulla puheella tuotettujen hengellisten materiaalien määrää.

Kirkon toimintaperiaatteisiin kuuluu ihmisten arvon, oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden sekä perusoikeuksien puolustaminen. Kirkon sanoma leviää spontaanisti, mutta mission toteuttajat etsivät sekä käyttävät jatkuvasti uusia digitaalisia välineitä keskeisen sanoman välittämiseksi. Kieli- ja kulttuurirajojen yli välitettävä sanoma tavoittaa ihmiset eri muodoissa, kuten television, radion, painettujen raamatunkäännösten sekä digitaalisten sovellusten kautta. Digitaalinen toimintaympäristö tarjoaa uusia mahdollisuuksia kirkon mission toteuttamiseksi ja keskeisen sanoman välittämiseksi. (Kirkkohallitus 2018c.) Tilaajatahoni

näkökulmasta työstämäni opinnäytetyön produkti on tarpeellinen ja edistää tilaajatahoni toiminnan tavoitteiden toteutumista. Jouluevankeliumin käännös on osana kasvattamassa verkkoon tuotuja viitotulla puheella tuotettujen hengellisten materiaalien määrää.

Haasteena käännösprosessissani koin viitotulla puheella tuotetun hengellisen rekisterin. Viitotulla puheella tuotettuja materiaaleja hengellisistä teksteistä on saatavilla vain vähän, joten sopivan tyylin sekä viittomistavan löytäminen oli haasteellista. Kerronnan rakenteen sekä tyylin rakentamiseksi minun tuli keskittyä niin puhuttuun kuin viitottuun kielimuotoon ja ottaa huomioon videoidun tekstin välittämät multimodaaliset elementit. Käännökseen sopivan tyylin ja viittomisen rekisterin tavoittamiseksi, päätin kokeilla ja analysoida mahdollisimman toisistaan poikkeavia tapoja tekstin tuottamisessa. Tämän vaiheen aikana irtaannuin viitotun puheen suositusten suoranaisestä noudattamisesta ja otin käännökseeni mukaan viittomakielelle ominaisia elementtejä. Oman tuottamiseni sekä roolin ääripäihin viemisen kautta koin löytäneeni jouluevankeliumin käännökseen lähtötekstiä sekä sen sanomaa kunnioittavan tavan välittää sisältöjä ja sen merkityksiä.

Sopivien käännösvastineiden valinnassa pohdittavaa oli paljon. Viittomien valintaan vaikuttivat useat tekijät, kuten viitotun puheen käyttäjäryhmien kirjo sekä kanava, jossa käännös julkaistaan. Käännösprosessin eri vaiheiden läpikäyminen useaan kertaan mahdollisti oman työni monipuolisen tarkastelun sekä prosessin aikana tapahtuneen kehityksen, jolloin sain varmuutta tekemääni työtä kohtaan. Henkilökohtaisesti olen tyytyväinen lopulliseen käännökseeni, vaikka parenneltaviakin osa-alueita löytyy. Esimerkiksi videotaltion kaksiulotteisuuden vaikutukset viittomien tuottamiseen olisin voinut huomioida paremmin.

Olen tyytyväinen tekemääni ratkaisuun, jossa päätin luopua viitotun puheen suositusten suoranaisestä noudattamisesta. Merkittävin poikkeus oli jättää käännöksestäni pois menneeseen aikamuotoon viittavan JO-viittoman käyttäminen. Viitotun puheen suosituksista oli hyötyä prosessini aikana, jolloin siitä tarjoutui hyviä näkökulmia käännökseen sopivien viittomien valinnassa. Viitotulla puheella tuotetun kerronnan näkökulmasta oma kokemukseni kuitenkin on, että viittomakielisten

elementtien kokonaisvaltainen käyttäminen välittää paremmin tekstin merkitystä sekä tunnelmaa.

Yksi opinnäytetyöprosessini aikana syntyneistä merkittävistä havainnoista liittyi viittomakieleen oleellisesti kuuluvaan katseen käyttöön. Ensimmäisissä käännöksestä kuvaamissani raakaversioissa ei ollut mukana lainkaan viittomakielelle ominaisia elementtejä. Vertailllessani näitä varhaisia raakaversioita sekä lopullista käännöstä keskenään, oli helppoa havaita, kuinka viittomakieliset elementit tukevat kertomusta, sen rakennetta, välitettävää sisältöä sekä merkityksiä. Erityisesti katseen käyttäminen elävöitti käännöstä. Raakaversioissa, joissa ylläpidin katsettani kameraan, ei välity samanlaisia sävyjä kuin käännöksen lopullisessa versiossa, jossa katseen käyttö oli monipuolista.

Viitotun puheen tutkimukselle erilaisissa tekstilajeissa ja käyttöympäristöissä on erityistä tarvetta. Koen, että viitotun puheen tutkimuksessa yksi haaste on viitotun puheen käyttäjien moninaisuus sekä heidän erilaiset kielelliset tarpeet ja valmiudet. Hengellisestä viitotun puheen rekisteristä on olemassa vain vähän materiaalia, joten uskon kielellisen rekisterin moutoutumisen vakiintuvan materiaalien määrän lisääntyessä. Oman opinnäytetyöni tuote oli osa tätä kehittämisen tarvetta ja tulevaisuudessa omaa käännöstäni voikin tarkastella matkalla kohti vakiintuneempia viitotulla puheelle tuotettujen hengellisten tekstien muotoja.

Työstämäni käännöksen tavoitteena oli lisätä kirkon verkkosivuilla saatavilla olevia viitotulla puheella tuotettuja materiaaleja hengellisistä teksteistä. Tilaajatahoni näkökulmasta tavoitteet toteutuivat, sillä viitotulla puheella tuotettu käännös jouluevankeliumista Luukkaan evankeliumin mukaan on osaltaan kasvattamassa kirkon verkkosivulla nähtävillä olevia viitotulla puheella tuotettuja materiaaleja. Olen tyytyväinen opinnäytetyöni produktiin, jonka työstön aikana sain haastaa omaa osaamistani. Opinnäytetyöprosessin myötä sain uutta tietoa muun muassa tilaajatahoni toimintaan, kääntämisen historiaan sekä käännösprosessin työstöön liittyen. Viitotulla puheella toteutettu käännös jouluevankeliumista oli hyvin valmisteltu ja se näkyy videotallenteessa tekstin tuottamisen sujuvuutena.

Jatkotutkimukselle on erityistä tarvetta, sillä viitottu puhe ja sen variaatiot ovat vielä vakiintumattomia. Kirkolle tuotettujen viitotun puheen käännöksiä käytettävyyttä olisi mielestäni hyvä tutkia. Tutkimuksen myötä olisi mahdollista kartoittaa edistävätkö käännökset kirkon sanoman saavutettavuutta sekä viitottua puhetta käyttävien henkilöiden osallisuutta kirkon yhteyteen. Käytettävyyteen liittyvän tutkimuksen myötä, viitotun puheen käyttäjiltä olisi myös mahdollista kerätä palautetta käännöksiä laatuun liittyen.

LÄHTEET

- Balk, Eero 2007. Mitä odotan käänöskriitikiltä? Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käänös. 5. painos. Tampere: University Press, 95-106
- Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Viitotun puheen tutkimushanke. Kuulonhuoltoliitto ry. Viitattu 21.3.2018. https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/viitottu_puhe_kirjallisuudessa.pdf
- Haddington, Pentti & Kääntä, Pirjo 2011. Johdanto multimodaaliseen vuorovaikutukseen. Teoksessa Pentti Haddington & Pirjo Kääntä (toim.) Kieli, keho ja vuorovaikutus. Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 11-45
- Honkkila, Hannu 2000. Kohti viittomakielistä seurakuntaa. Teoksessa Anna Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki: RT-Print, 61-70
- Hytönen, Niina 2006. Käänösteorioiden kirjo kääntäjän työväliseksi. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänöessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 66-83
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänöessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 17-25
- Immonen, Leena 2011. Kääntäjä nimien ja nimimääritteiden kimpussa. Teoksessa Leena Immonen, Mari Pakkala-Weckström & Inkeri Vehmas-Lehto (toim.) Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen. Helsinki: Finn Lectura, 107-122
- Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käänöstieteeseen. Helsinki: WSOY.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Junkkaala, Eero 2008. Ihanat naiset. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Jäntti, Päivi 2005. Suomalaisen viittomakielen rakenteen ja tilankäytön oppiminen vieraana kielenä. Kasvatustieteen laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma.
- Kirkkohallitus, 2001. Sana tule näkyväksi. Viittomakielisen kirkkokäsikirjan käänöksiä 1. Helsinki: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:12
- Kirkkohallitus 2014. Kohtaamisen kirkko - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja 7. Viitattu 28.3.2018. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/253062_KKH_Kohtaamisen_kirkko_sisus_KORJ.pdf)

- Kirkkohallitus 2018a. Viitottu puhe. Viitattu 22.3.2018
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content309683>
- Kirkkohallitus 2018b. Luukkaan evankeliumi DVD. Viitattu 2.4.2018.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=julkaisu&tit=Luukkaan-evankeliumi-DVD>
- Kirkkohallitus 2018c. Yhteinen todistus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetyksen peruslinjaus. Viitattu 4.4.2018.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3213A7BD6C653C4EC2257F0E0031F644/\\$FILE/Yhteinen%20todistus%20vihko_2018.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3213A7BD6C653C4EC2257F0E0031F644/$FILE/Yhteinen%20todistus%20vihko_2018.pdf)
- Kirkkohallitus 2018d. Jouluevankeliumi selkokielellä. Viitattu 7.4.2018.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A6161940C72FB1BC225776E003AB322/\\$FILE/selko-jouluevankeliumi.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A6161940C72FB1BC225776E003AB322/$FILE/selko-jouluevankeliumi.pdf)
- Koukkunen, Kalevi & Hosia, Vuokko & Ilse Cantell (toim.) 1999. Ilosanoma. Älkää pelätkö. Juva: WSOY.
- Kouri, Elina 2005. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe 2001-2004. Loppuraportti. Viitattu 28.3.2018. https://www.kuuloliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/vipe_loppuraportti.pdf
- Kuiri, Kaija 2012, Johdatus semantiikkaan. Helsinki: Finn Lectura.
- Kuuloavain, 2018a. Lapselleni sisäkorvaistute. Viitattu 13.3.2018.
<https://www.kuuloavain.fi/info/kuulon-kuntoutus/sisakorvaistute/lapselleni-sisakorvaistute/>
- Kuuloavain 2018b. Sisäkorvaistute. Viitattu 13.3.2018.
<https://www.kuuloavain.fi/info/kuulon-kuntoutus/sisakorvaistute/>
- Kuuloliitto ry 2018a. Kuulokojeet ja apuvälineet. Viitattu 27.2.2018.
<https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/kuulokojeet-ja-apuvalineet/>
- Kuuloliitto ry 2018b. Kuulo. Viitattu 27.2.2018. <https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/>
- Kuuloliitto ry 2018c. Kuulo ja kuulovammat. Viitattu 23.2.2018.
<https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/kuulo-ja-kuulovammat/>
- Kuuloliitto ry 2018d. Sisäkorvaistute. Viitattu 23.2.2018.
<https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/sisakorvaistute/>
- Kuusi, Riitta 2017. Sähköpostiviesti. 14.12.2017. Tuloste tekijän hallussa.
- Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 182-198
- Laine, Jenni 2006. Tulkkaus kahden modaliteetin ja kahden vieraan kielen välillä. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 228-246
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 199-220
- Matikainen, Janne 2008. Verkko kasvattajana. Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta. Helsinki: Palmenia Press.

- Neumann, Sharon 2000. Sign language interpreting: A basic resource book. Burtonsville: Linstok Press.
- Oittinen, Riitta 2007. Peukaloliisasta Nalle Puhiiin. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käännös. 5. painos. Tampere: University Press, 44-70
- Oittinen, Riitta & Mäkinen, Pirjo 2007. Lukijalle. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käännös. 5. painos. Tampere: University Press, 11-19
- Oittinen, Riitta & Tuominen, Tiina 2007. Lukijalle. Teoksessa Riitta Oittinen & Tiina Tuominen (toim.) Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: University Press Print, 11-13
- Paloposki, Outi 2007. Kääntäminen historiassa. Teoksessa Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.) Alussa oli käännös. Tampere: University Press 349-373
- Paunu, Juha 1992. Viito elävästi 2. Kuurojen Liitto ry.
- Peltola, Olavi 2004. Löytöretki Uuteen testamenttiin. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Jyväskylä: Raamattutalo.
- Rahtu, Toini 2011. Tekstilaji on työkalu. Teoksessa Leena Immonen, Mari Pakkala-Weckström & Inkeri Vehma-Lehto (toim.) Kääntämisen tekstilajit ja tekstilajien kääntäminen. Helsinki: Finn Lectura, 11-27
- Rantala, Liisa & Kuusi, Riitta 2008. Matkalla. Kirkon kuurojentyö 100 vuotta. Helsinki: Diakonian vuosikirja.
- Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 26-63
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännösteoriat. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 108-120
- Saksa, Suvi 2004. Baabelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Satakieli-ohjelma 2013. Lapsi ja sisäkorvaistute. Viitattu 2.5.2018.
<http://www.satakieliohjelma.fi/wp-content/uploads/2017/02/Lapsi-ja-sisakorvaistute-netti.pdf>
- Seitsonen, Hanna & Kurki, Anna & Hakala, Marjatta 2016. Kuulokojeet kuntoutuksen tukena. Teoksessa Marjatta Takala & Helena Sume (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura Ab, 69-80
- Stolt, Suvi 2005. Kuuron lapsen kaksikieliyyden tukeminen. Teoksessa Eila Lonka & Anna-Maija Korpijaakko-Huhta (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. 2.painos. Helsinki: Yliopistopaino, 159-175
- Sume, Helena. 2016. Perheessä on kuuro tai huonokuuloinen lapsi. Teoksessa Marjatta Takala & Helena Sume (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura Ab, 97-102

- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012. Saavu. Kirkon saavutettavuusohjelma. Suomen ev.-lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja 2012. Viitattu 28.3.2018. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3E95F2C7F4600B27C22579B80035B00F/\\$FILE/vihko_suomi.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3E95F2C7F4600B27C22579B80035B00F/$FILE/vihko_suomi.pdf)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2018a. Luukkaan evankeliumi. Luukas 2:1-20, Jeesuksen syntymä. Viitattu 4.4.2018. <http://viittomakieli.evl.fi/luukas.html>
- Suomen Pipliaseura 2018a. Käännöstyön historia. Viitattu 22.3.2018. <https://www.piplia.fi/raamattu/raamatunkaannostyon-menetelmat-ja-historia/raamatunkaannoksen-historia/>
- Suomen Pipliaseura 2018b. Suomalaiset Raamatut. Viitattu 22.3.2018. <https://www.piplia.fi/raamattu/raamattu-suomessa/kaannostyo-suomessa/>
- Suomen Pipliaseura 2018c. Raamatun käännöstyöntilastot. Viitattu 4.4.2018. <https://www.piplia.fi/raamattu/raamatunkaannostyontilastot/>
- Takala, Marjatta 2016. Kommunikointitapojen kirjo. Teoksessa Marjatta Takala & Helena Sume (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen. Kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. 3. painos Helsinki: Finn Lectura, 38-56
- Takkinen, Riitta 1990, Viittomakielen perusrakenne. 2.painos. University of Helsinki. Department of General Linguistics.
- Thurén, Jukka 1997. Luukkaan evankeliumi ja apostolien teot. Helsinki: Sley-kirjat.
- Tieteentermipankki 2018. Eksegeesi. Viitattu 22.3.2018 <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:eksegeesi>
- Tommola, Jorma 2006. Muoto ja merkitys kääntämisessä ja tulkauksessa. Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineenä. Turku: Turun yliopisto, 9-24
- Tuominen, Tiina 2007. Vastaanottoa vai vastustusta? Audiovisuaalisten käännösten reseption tutkimuksesta. Teoksessa Olennaisen äärellä. Johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen. Tampere: University Press Print, 294-307
- Vilka, Hanna 2006. Tutki ja kehitä. 1.-2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan. 2. painos. Helsinki: Finn Lectura Ab.
- Venuti, Lawrence 2000. The translation studies reader. London: Routledge

LIITTEET

Liite 1: Jouluevankeliumin glossit

Siihen	AIKAISEMMIN
aikaan	AIKA
antoi	KÄSKEÄ
keisari	KEISARI
Augustus	AUGUSTUS
käskyn,	KÄSKEÄ
että	
koko	KAIKKI
valtakunnassa	VALTAKUNTA
oli	
toimitettava	TOTEUTTAA
verollepano.	VERO+MAKSAA
Tämä	
verollepano	VERO+MAKSAA
oli	
ensimmäinen	ENSIMMÄINEN
ja	
se	
tapahtui	TAPAHTUA
Quiriniuksen	QUIRINIUS
ollessa	
Syyrian	SYRIA
käskynhaltijana.	KÄSKY+HALLITA
Kaikki	KAIKKI
menivät	MENNÄ
kirjoittautumaan	KIRJOITTA
veroluetteloon	VERO+LUETTELO
kukin	JOKAINEN
omaan	OMA
kaupunkiinsa.	KAUPUNKI
Niin	
myös	
Joosef	JOSEF
lähti	LÄHTEÄ
Galileasta	GALILEA
Nasaretin	NASARET
kaupungista	KAUPUNKI
ja	
meni	MENNÄ

verollepanoa	VERO+MAKSAA
varten	
Juudeaan,	JUUDEA
Daavidin	DAAVID
kaupunkiin,	KAUPUNKI
Beetlehemiin,	BEETLEHEM
sillä	KOSKA
hän	HÄN
kuului	KUULUA
Daavidin	DAAVID
sukuun.	OMA+SUKU
Hän	HÄN
lähti	LÄHTEÄ
sinne	
yhdessä	YHDESSÄ
kihlattunsa	KIHLAUS+PUOLISO
Marian	MARIA
kanssa,	YHDESSÄ
joka	KUKA
odotti	RASKAUS
lasta.	VAUVA
Heidän	HE
siellä	
ollessaan	PYSYÄ
tuli	LÄHESTYÄ
Marian	MARIA
synnyttämisen	SYNNYTYS
aika	AIKA
ja	
hän	HÄN
synnytti	SYNNYTTÄÄ
pojan,	POIKA
esikoisensa.	ESIKOINEN
Hän	HÄN
kapaloi	KAPALOIDA
lapsen	VAUVA
ja	
pani	MAATA
hänet	
seimeen,	SEIMI
koska	KOSKA
heille	HE
ei	EI-OLLA
ollut	
tilaa	TILAA

majapaikassa.	MAJAPAIKKA
Sillä	
seudulla	ALUE
oli	
paimenia	PAIMEN
yöllä	YÖ
ulkona	ULOS
vartioimassa	VARTIOIDA
laumaansa.	LAUMA
Yhtäkkiä	TAPAHTUA
heidän	HE
edessään	
seisoi	SEISOA
Herran	HERRA
enkeli	ENKELI
ja	
Herran	HERRA
kirkkaus	KIRKAS
ympäröi	YMPÄRÖIDÄ
heidät.	HE
Pelko	PELÄTÄ
valtasi	
paimenet,	PAIMEN
mutta	
enkeli	ENKELI
sanoi	SANOA
heille:	HE
Älkää	ÄLÄ
pelätkö	PELÄTÄ
minä	MINÄ
ilmoitan	ILMOITTAAN
teille	TE
ilosanoman,	ILOSANOMA
suuren	SUURI
ilon	ILO
koko	KAIKKI
kansalle.	KANSA
Tänään	TÄNÄÄN
on	
teille	TE
Daavidin	DAAVID
kaupungissa	KAUPUNKI
syntynyt	SYNTYÄ
Vapahtaja.	VAPAHTAJA

Hän	HÄN
on	
Kristus	KRISTUS
Herra.	HERRA
Tämä	
on	
merkinä	MERKKI
teille,	TE
te	TE
löydätte	LÖYTÄÄ
lapsen,	VAUVA
joka	KUKA
makaa	MAATA
kapaloituna	KAPALOIDA
seimessä.”	SEIMI
Ja	
samalla	SAMA+AIKA
hetkellä	
oli	
enkelin	ENKELI
ympärillä	
suuri	SUURI
taivaallinen	TAIVAS
sotajoukko,	SOTA+JOUKKO
joka	KUKA
ylisti	YLISTÄÄ
Jumalaa	JUMALA
sanoen:	SANOA
”Jumalan	JUMALA
on	OSOITUS
kunnia	KUNNIA
korkeuksissa,	TAIVAS
maan	MAAPALLO
päällä	
rauha	RAUHA
ihmisillä,	IHMINEN
joita	KUKA
hän	OSOITUS
rakastaa.”	RAKASTAA
Kun	MYÖHEMMIN
enkelit	ENKELI
olivat	
menneet	MENNÄ
takaisin	

taivaaseen,	TAIVAS
paimenet	PAIMEN
sanoivat	SANOA
toisilleen:	TOISILLEEN
”Nyt	NYT
Betlehemiin!	BETLEHEM
Siellä	
me	ME
näemme	NÄHDÄ
sen,	
mitä	MITÄ
on	
tapahtunut,	TAPAHTUA
sen,	
minkä	MIKÄ
Herra	HERRA
meille	ME
ilmoitti.”	SANOA
He	HE
lähtivät	MENNÄ
kiireesti	KIIRE
ja	
löysivät	LÖYTÄÄ
Marian	MARIA
ja	
Joosefin	JOOSEF
ja	
lapsen,	VAUVA
joka	KUKA
makasi	MAATA
seimessä.	SEIMI
Tämän	
nähdessään	NÄHDÄ
he	HE
kertoivat	KERTOJA
kaiken,	KAIKKI
mitä	MITÄ
heille	HE
oli	
lapsesta	VAUVA
sanottu.	SANOA
Kaikki,	KAIKKI
jotka	KUKA
kuulivat	KUUNNELLA

paimenten	PAIMEN
sanat,	PUHUA
olivat	
ihmeissään.	IHME
Mutta	
Maria,	MARIA
kätki	KÄTKEÄ
sydämeensä	SYDÄN
kaiken,	KAIKKI
mitä	MITÄ
oli	
tapahtunut	TAPAHTUA
ja	
tutkiskeli	AJATELLA
sitä.	
Paimenet	PAIMEN
palasivat	PALATA
kiittäen	KIITTÄÄ
ja	
ylistäen	YLISTÄÄ
Jumalaa	JUMALA
siitä,	
mitä	MITÄ
olivat	
kuulleet	KUUNNELLA
sekä	
nähneet.	NÄHDÄ
Kaikki	KAIKKI
oli	
juuri	TOTTA
niin kuin	
heille	HE
oli	
sanottu.	SANOA

Liite 2: Viitotun puheen työryhmän suositus

Viitotun puheen seminaarissa 22.3.2003 julkistettiin Viitotun puheen työryhmän laatimat suositukset. Näiden suositusten toivotaan leviävän viitotun puheen käyttäjien, tulkkien ja opettajien hyödyksi ympäri Suomen. Viitotun puheen suosituksia työstetään ja tarkastetaan sekä niiden levittämistä jatketaan edelleen.

Viitottu puhe on huuli- ja suun tukimenetelmä. Selkeä huulio on erityisen tärkeä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa. Kaikkia sanoja ei siis viitota. Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä.

Minä en kärsi kuunnella sinua (MINÄ+EI+JAKSA+KUUNNELLA+SINÄ)

Suosituksien merkintäjärjestelmässä ISOLLA kirjoitetut sanat tarkoittavat viittomia. Numerot, esim. OMA-1(minun), OMA2(sinun), OMA-3(hänen) tarkoittavat viittoman paikkaa viittomatilassa tai vartalolla Juha Paunun Viito elävästi -kirjan merkintäjärjestelmää mukailleen.

Sormitus - sormitetaan perusmuodossa, jos se sopii lauseen rakenteeseen, tarvittaessa käytetään osoitusta tai sormitetaan sana taivutusmuodossa Minä asun Oulaisissa. (MINÄ+ASUA+sorm.O-U-L-A-I-S-I-S-S-A)
Minä asun Maskussa. (MINÄ+ASUA+sorm.M-A-S-K-U)
Sormituksessa on pidettävä käsi lähellä suuta, jotta huulio ja käsi näkyvät yhtä aikaa. Käsi ei saa liikkua näkökentän ulkopuolelle.

Yhdyssanat - käytetään viittomakielen mukaisia viittomia, ei sanasta sanaan Isäni on talonmies. (OMA-1+ISÄ+TALONMIES) talonmies viittomakielen mukaisesti, EI TALO+MIES
Kuulonhuoltoliitto (HUONOKUULOINEN+LIITTO)

Verbien kieltomuodot - käytetään kieltomuotoja, jolloin lauseeseen voi joskus tulla kaksinkertainen kieltö
Minä en todellakaan halua unohtaa sinua koskaan. (MINÄ+EI+TODELLA+EI-HALUTA+UNOHTAA+SINUA+EI-KOSKAAN)

Toteava olla – ei viitota, sanotaan vain huuliolla
Minä olen iloinen. (MINÄ+ILOINEN)
Minä olin iloinen. (MINÄ+JO+ILOINEN) Jos mennyt aikamuoto ilmenee lauseessa muutoin, imperfektin tunnusta JO ei tarvita.

Omistava olla – käytetään tarvittaessa
Onko sinulla lapsia? (OMISTAA+SINÄ+LAPSIxx)
Omistus - OMA-viittoman monikkoon liitetään persoonapronomini tarvittaessa.
Minun (OMA-1) sinun (OMA-2) hänen (OMA-3) meidän (OMA-1) teidän (OMA-2) heidän (OMA-3)

Kun lauseessa on possessiivisuffiksi (=omistusliite sanan perässä, esim. autoni, autosi, autonsa, automme, autonne, autonsa),
OMA viitotaan ennen pääsanaa.
Autoni on todella vanha. (OMA-1+AUTO+TOSI+VANHA)

-isi – viittomaa käytetään tarvittaessa toteavan olla- ja muiden verbien yhteydessä merkityksessä olisi.

Olisin iloinen, jos voittaisin Lotossa.

(MINÄ+ISI+ILOINEN+JOS+VOITTAA+LOTTO)

Jos voittaisin Lotossa, olisin iloinen.

(JOS+MINÄ+VOITTAA+LOTTO+MINÄ+ILOINEN)

Haluaisin lähteä kotiin. (MINÄ+HALUTA+LÄHTEÄ+KOTIIN)

Ei olisi mukava olla tällaisella ilmalla ulkona. - Ei olisi.

(EI+MUKAVA+ULKONA+TÄLLAINEN+SÄÄ. - EI)

Kohteliaassa kysymyksessä ”Avaisitko ikkunan?”, riittää kohtelias ilme, ei viitota –isi-viittomaa (AVATA+SINÄ+IKKUNA)

Persoonapronomini - viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa, kun suomen kielen verbimuoto sisältää persoonan

Tulimme kotiin ihan äsken. (ME+TULLA+KOTI+ÄSKEN)

Juoksen kotiin. (MINÄ+JUOSTA+KOTI)

Kysymys - kysymyslauseeseen kuuluu ilme ja kehon liike sekä osoitus tai persoonapronomini.

Viittomajärjestys: Juoksetko vai käveletkö? (JUOSTA+KÄVELLÄ+SINÄ)

Kysymysviittomia käytetään viittomakielen mukaisesti. Esim. kellonajasta kysyttäessä, Mihin aikaan tapaamme?

(KELLO+ME+TAVATA), tai määrästä kysyttäessä, Paljonko sinulla on rahaa?
(MONTA+SINÄ+OMISTAA+RAHA)

Vahvistavat ilmaukset - viittomakielen mukaiset tai pelkkä huulio

Olet todella kaunis. (SINÄ+TODELLA+KAUNIS)

Minulla on aika paljon rahaa. (MINÄ+PALJON+RAHA)

Demonstratiivipronominit (tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne) - osoitetaan tai käytetään pelkkää huuliota

Relatiivipronominit (joka, mikä) - käytetään tilanteeseen sopivaa viittomaa tai osoittelua - EI J-KIRJAINTA

(Se tyttö, jonka tapasit, oli sisareni.)

(TYTTÖ,+KUKA+SINÄ+TAVATA+JO,+JO+OMA-1+SISAR)

Talossa, jossa asuin lapsena, oli vihreä ovi.

(TALO+OS+MINÄ+ASUA+LAPSI,+OMISTAA+JO+VIHREÄ+OVI)

Auto, jonka ajattelin ostaa, on liian kallis.

(AUTO+MINÄ+AJATELLA+OSTAA,+LIIAN+KALLIS)

Kun-sana - viittomakielen mukaisesti, ei käytetä kuvasanakirjan viittomaa 133.8

Kun olin pieni, asuin maalla.

(AIKAISEMMIN+MINÄ+PIENI,+MINÄ+ASUA+MAASEUTU)

Kun alkaa sataa, lähden kotiin.

(MYÖHEMMIN+ALKAA+SATAA,+MINÄ+LÄHTEÄ+KOTI)

Vertailu - komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa
 Tämä on vaikein lause. (OS.+VAIKEA-superl.tunnus+LAUSE)
 Entinen autoni kulki nopeammin kuin vanha. (OMA-
 1+AIKAISEMMIN+AUTO+AJAA+NOPEA+kompar.tunnus+VANHA)
 Samanlaisia vertailtaessa kuin=SAMA,
 poikkeus: Sinä olet yhtä vanha kuin minä. (SINÄ+SAMA+VANHA+MINÄ)
 komparatiivin kanssa KUIIN sanotaan vain huuliolla
 Komparatiivissa samoin kuin viittomakielellä komparatiivin tunnuksen suunta
 vaihtuu, kun jotain on vähemmän: halvempi

Ilmeet - käytetään myös viitotussa puheessa,
 kunhan huulio on selkeä ja näkyvässä. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat
 ymmärtämistä, mutta pelkkä ilme ei riitä vaan tarvitaan myös huulio ja
 mahdollisesti viittoma.

Tilan käyttö - käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen
 puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotteivat viittomat poistu
 näkökentästä.

Polysynteettiset viittomat (klassifikaattorit) - käytetään myös viitotussa
 puheessa.
 Kynät ovat pöydällä rivissä. (KYNÄ+PÖYTÄ+kuvaile etusormella kuinka kynät
 on aseteltu riviin)

Perfekti (on ollut)
 Olen juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA)

Pluskvamperfekti (oli ollut)
 Olin juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA+JO-tarvittaessa)